Mustaqil gazeta

HURRIYAT

21-27-fevral 2001-YIL

8 (212)-son

HAFTANING CHORSHANBA KUNI CHIQADI

1996 yil dekabrdan chop etila boshlagan

Мулоҳаза

БАРАКА СИФАТДАН БОШЛАНАДИ

Одамларга хизмат кўрсатиш сифатида гап кўп

Сифат жуда кенг маъноли тушунча. Қўлингизда тутиб турган қаламдан тортиб то... жамиятда юз бераётган воқеа-ҳодисаларгача, жамиятнинг умумий ҳолатигача шу тушунча асосида баҳо беришингиз мумкин.

Эрталаб хизматга ошиқаяпсиз, табиий, жамоат транспортидан фойдаланасиз. Дейлик, метрога тушдингиз. Ўтиш жойлари тирбанд, биринчи ва охирги вагон тирбанд. Ҳеч ким ичкари киришни, эшик остонасини бўшатиб қўйишни истамайди, чунки эшик очилган заҳоти бошқалардан илгарироқ чиқиб олишни кўзлайди. Бекат назоратчилари, жамоат тартибини сақловчилар ҳам йўловчиларни тартибга чақиравериб силласи қуриган. Эҳтимол, ур-сур, туртиб-суртиб ўтишларга уларнинг нигоҳи кўниккан...

Трамвай бекатда истаганча ғўдайиб тураверади, троллейбуснинг "шохи" симдан чиқиб кетаверади... Амаллаб манзилингга етиб борганингда ҳайдовчи "олдинги эшикдан тушинглар!" деб оёғини тираб туриб олади. Чунки у йўловчиларга ишонмайди, очиқдан-очиқ ишонмаслик бориб турган ҳақорат эканини хаёлига ҳам келтирмайди...

Учта чипта ўрнига иккита йиртиб узатаётган кондукторга индамай қўя қоласан... Манзилингга етиб бормай автобус бузилади, кейингисини кутасан, демак, бир ўрнига иккита чипта олишга мажбурсан...

Буларнинг бари сифат эмасми?! Хизмат кўрсатиш сифати, одамларнинг соғлиғини, асабини асраб-авайлаш сифати эмасми?..

Майли, супермаркетларни қўя турайлик, оддий озиқ-овқат дўконларига кирсангиз маҳсулотларнинг нави, сифати мутлақо унутиб юборилганига ҳайрон қоласиз. Мисол учун гўшт, тухум неча кунлаб сотилмаса-да, уларнинг нархи сира ўзгармайди. Ваҳоланки, бу маҳсулотлар сифати кун сайин, ҳатто соат сайин ўзгаради. Газета-журналлар сотилишини олайлик. Эшитганим бор, қайсидир чет элда газета ва журнал чиққан кунидан бошлаб, кун сайин нархи арзонлашар эмиш. Яъни, буюмнинг сифати пасайгани сайин (ахборот тарқатувчи манба эскиргани, унинг сифати тушгани ҳисобланади-да!) нархи арзонлашади.

Харидорларнинг фикр-мулоҳазалари ёзиладиган дафтар кўпчиликнинг ёдидан чиқиб кетди чамамда. Эҳтимол, буни "Истамасанг, бошқа дўкондан харид қил" деган бозорий муносабатларга олиб боғлашар ёхуд... сифат нуқтаи назаридан баҳолайдиган бўлсак, бизда фақат сифатли маҳсулот ва буюмлар сотилади ёки халқнинг — харидорнинг фикри билан ҳеч ким қизиқмайди! Шундайми?..

Сифат талаблари мезонларидан келиб чиқиб коммунал хизмат соҳасига бош суқсангиз олам-олам гап айтиш мумкин. Масалан, кўрсатилган хизмат учун вақтида пулини тўламаган фуқародан "пения" тутиб қолинади. Бу борада фуқаронинг ҳеч қандай важ-карсонларига қулоқ тутадиган банда топилмайди. Бироқ кунига икки-уч мартадан чироқ ўчиб қолаверса (электр манбаи тўсатдан узилиши оқибатида телевизор, радио, холодильник, кир ювиш машинаси, компьютер ишдан чиқиши ҳеч гап эмас!), иссиқ ё совуқ сув соатлаб тўхтаб қолса, лифт ишламагани сабабли тўққизинчи қаватга пиёда чиқиб тушилса, телефон бир ҳафталаб "гунг" бўлиб олса — булар учун "пения"ни ким тўлайди? Ким, қандай ташкилот ундириб беради бундай ҳолларда? Шу сингари "арзимас" қусурларга йўл қўядиган ташкилотлар, идоралар, маҳкамалар манфаати минглаб, миллионлаб одамларнинг ҳам маънавий, ҳам жисмоний, ҳам молиявий манфаатларидан устунмикан?.. Бундай аҳволнинг давом этавериши жамиятнинг сифат даражасига путур етказади-ку!..

Касбимга дахлдор вазиятлардан келиб чиқсам, жойларда ҳисобот топшириш пайтларидаги сансалорликдан баъзан тоқат қолмаслигини баралла айтгинг келади киши. "Пул йўқ!", "Аппарат ишламаяпти, эртага келинг!", "Рухсат йўқ!", "Жамғармаларни бир ерга бирлаштириб бўлмайди!" ҳоказо ва ҳоказо. Ахир ҳисобот бериш ташвишларидан зудлик билан қутулинса кимга фойдаю кимга зарар?!

Коммунал хизматлар учун пул тўлайман деб келган фуқароларнинг соатлаб навбатда туришини айтмайсизми?!

— Шаҳарлараро телефондан фойдаланган эканман, 85 сўм тўлашим шарт экан, икки кун эрталаб АТСга бордим, навбатим етмай, хизматга ошиқаётганим сабабли кетиб қолдим, — деди қўшним. — Учинчи куни телефонимни узиб қўйибди...

Тўғри, телефондан фойдаланилгани эвазига бериладиган ҳақ вақтида тўланиши шарт, буни инкор этиб бўлмайди. Аммо-лекин бунинг учун, одамлар пулни мумкин қадар тезроқ, қисқа фурсатларда тўлаб кетадиган шарт-шароит яратиб қўйилса кимнинг асакаси кетади?! Битта эмас — иккита, иккита эмас — учта дарча очиб, келувчиларни қабул қилиш йўлга қўйилса олам гулистон-ку!

Хизмат юзасидан хорижга бориб келган танишим жиғибийрон бўлиб гапириб қолди:

— Самолёт Тошкентга келиб қўнганини кўзи юмуқ одам ҳам аэропортда яратилган "сервис"дан дарҳол билиб олади, — деди у киноя қилиб. — Хорижда нари борса, 15 дақиқага қолмай юкларинг оёғинг остида бўлади. Ихтиёрингга махсус аравачалар берилади. Йўловчиларнинг кам-кўплигига қараб регистрация ишлари учун ўнлаб хизматчилар шай туришади. Бизда-чи?.. Ҳамон бир ё икки киши қўрага қўй қамаётган чўпондек йўловчиларни битталаб ҳужжатини расмийлаштиради, юкларинг 30-40 дақиқасиз чиқмайди. Йўловчилар хуноб, пешонаси тиришган!..

Мақоланинг мағзини лўнда айтадиган жойини, мана, энди топгандек бўлдим. Айтмоқчиманки, одамларнинг пешонаси тиришгани, бўлар-бўлмасга хуноб бўлиши жамиятда йўлга қўйилган хизмат кўрсатиш сифатининг даражаси, савияси, аҳволидир! Янаям аниқроқ ифода этишга уринсам, бир-біровимизга кўрсатаётган хизматларимиз сифати одамларимизнинг сифатини англатади. Одамларимизнинг сифати жамиятнинг, халқнинг, мамлакатнинг сифатини белгилайди.

2000 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ҳамда 2001 йилда иқтисодиётни эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг устивор йўналишларига бағишланган мажлисда нутқ сўзлаган Юртбошимиз бозор муносабатлари талаблари даражасидаги яшаш тарзига бугун бўлмаса эртага, эртага бўлмаса — индинга албатта ўтамиз, бундан бошқа йўл йўқ дея жон куйдириб гапирганларида, шунингдек, мамлакатимизда коммунал хизмат кўрсатиш ишлари тубдан яхшиланиши тўғрисидаги фикрларини тинглаганимда кўнглимда йиғилиб юрган мана шу мулоҳазаларни қоғозга туширишга жазм этдим...

Зеро, ҳақиқий бозор муносабатларига ўтаётган жамиятга юқорида тилга олингани каби иллатлар сира-сира ярашмайди.

Ҳабибулло АБДУЛМАЖИД,
ҳисобчи

"Истиқлол тонги" танловига

Мушоҳада

ҒАЙРАТ ВА ШИЖОАТ ЙЎЛИ — ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИ

Мустақиллигимизнинг 10 йиллиги курраи заминдаги бошқа давлатлар орасида тутган ўрнимизни яна бир карра баҳолаш учун айни муддао бўлади.

Бутун тарихи давомида жаҳон ҳамжамияти кўплаб ҳалокатларни ўз бошидан кечирди. Урушлар, не-не салтанатларнинг қулаши, албатта инсоният солномасида изсиз йўқолиб кетмайди. Европа ва Осиёда янги-янги давлатлар вужудга келди, тарих катта-катта халқларни ўз ортидан эргаштириш имкониятини берган ёрқин раҳнамоларни юзага чиқарди. Дэн Сяопин, Шарль де Голль, Франклин Рузвельт, Конрад Аденауэр, Людвиг Эрхард, Жамол Абдул Носир, Мустафо Камол Отатурк ва бошқалар ушбу имкониятлардан тўлиқ фойдалана олдилар. Нафақат халқлар тақдири, балки жаҳон миқёсидаги воқеалар ҳам улар номи билан чамбарчас боғлиқдир. Масъулият юкини кўтара олмай давр саҳнасидан тушиб қолганлар номларининг эса, қандайдир архивларда ёхуд тарих дарсликларида майда ҳарфлар билан қайд этилганлигини кўриш мумкин.

Албатта, ҳозир фаровон турмуш кечираётган мамлакатларнинг ҳар бири қолоқлик ботқоғидан чиқиб олиш учун геостратегик жойлашув, табиат заҳираларининг мавжудлиги ва бошқа омиллардан иборат яхшигина пойдевор бўлган. Бироқ, ҳар қандай ҳолатда ҳам Инсоннинг ўзи ҳал қилувчи рол ўйнаши аниқ! Мамлакатнинг ғайратли, меҳнатсевар фуқаролари муваффақиятларнинг муҳим кафолатларидир! Шундай фазилатларга эга миллатгина доимо ўз олдига қўйган улуғ мақсадларига эришади. Демократия ҳам тантана қилади. Бу ҳақда кейинроқ тўхталамиз...

Ўзбекистон ҳам ана шундай бошланғич шарт-шароитларга эга эди ва улардан оқилона фойдалана олди. Мамлакат "фалаж қилиб даволаш" усулини қўлламаган ҳолда шиддат ила олға интилди. Мамлакатимиз тутган сиёсий йўл Ўзбекистонга таг-тубидан емирилган империя тизимидан енгил воз кечиб, тинч йўл билан, қон тўкмасдан ва ларзаларсиз ўз мустақиллигини эълон қилиш ва уни мустаҳкамлаш имконини берди. Осиё минтақаси ва шўролардан кейинги ҳудудлардаги, айниқса "қайноқ нуқталар" саҳнида яққол кўзга ташланувчи сиёсий барқарорлик, реал ишлаб турган кўп укладли иқтисодиёт, қонун устуворлиги — бугунги Ўзбекистон қиёфасининг асосий белгиларидир.

Бироқ, ҳамма нарсани билишнинг асоси — қиёслаш деб бежиз айтишмаган. Жаҳон иқтисодиётининг шаклланиш тажрибаларидан келиб чиқиб ўн йил давомида амалга оширган ислоҳотларимизга назар ташлар эканмиз бир қатор аҳамиятга молик хулосалар чиқаришимиз мумкин.

АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ

Американлар бугунги фаровонликка ва тараққиёт йўлига осонгина эришган эмас. XIX аср охирларида АҚШга миллионлаб муҳожирлар ёпирилиб келиб, ҳажми жиҳатидан мамлакат тарихида мисли кўрилмаган ички бозорни вужудга келтирди. Бу эса ишлаб чиқаришни ривожлантиришга катта туртки берди. Битмас-туганмас хом ашё манбаи, бепоён ҳосилдор ерлар ва ажойиб табиат (Ўзбекистон билан солиштиринг-а!) каби табиий-жуғрофий омиллар ҳам бу борада муҳим рол ўйнади.

Бироқ фан-техника тараққиётининг энг янги ютуқларидан ҳар томонлама фойдаланиш АҚШнинг жадал ривожланишида жуда муҳим ўрин тутди. Бу, Америка саноатининг барча даврларига хос бош тамойилига айланган эди. АҚШнинг икки юз йиллик тараққиётини акс эттирувчи маълумотларга қаралса, Қўшма Штатларда меҳнат унумдорлиги улкан суръатларда ўсганининг гувоҳи бўламиз. Ўтган асрнинг иккинчи ярмида АҚШ иқтисодиёти жаҳонда биринчи бўлиб фан-техника инқилобини қизғин кутиб олди ва қабул қилди. Ишлаб чиқаришни автоматлаштириш, жадаллаштириш ва компьютерлар асосида изчиллаштириш халқ хўжалиги ривожига кучли туртки берди. Эндиликда мамлакатнинг бугунги кундаги иқтисодиёти тўғрисида гап кетганда, АҚШнинг 2000 йилдаги бюджет профицити тасаввурга сиғдириб бўлмас рақамни ташкил этганини айтиш кифоя деб ўйлайман.

Бундай юксалишга замин яратган ҳеч бир омилни инкор этмаган ҳолда, мен бош омилни, яъни одамлардаги жўшқин ҳаракатчанликни, ишбилармонликни ва меҳнатсеварликни алоҳида таъкидлаган бўлур эдим. Айни шунинг шарофати билан иш ҳафтасининг давомийлиги, масалан, 1915 йилдаги 53,3 соатдан ҳозирги кундаги 40 соатга қадар қисқарди. Бугунги кунда АҚШ ер юзидаги энг юксак турмуш даражасига эришган мамлакатдир!

Американлар ўтмишдан сабоқ чиқаришни жуда яхши биладилар. Иш вақтидан самарали фойдаланиш, ишбилармонликни ардоқлаш, "қандай ишласанг — шундай дам оласан" тамойилига риоя қилиш — буларнинг бари мамлакатни муттасил муваффақият сари бошлади. Ҳар бир американлик матонатли меҳнат, ўз имкониятларини тўла намоён этишга интилиш, қонунларни ҳурмат қилиш, ўзи ва бошқаларнинг ҳуқуқ ҳамда мажбуриятларига қатъий риоя қилиш ўз шахсий муваффақиятлари гарови эканини яхши билади.

Бугунги кунда айни шу тамойиллар бизнинг ҳаётимизда ҳам асосий дастуриламалга айланганини тан олсак, шунинг ўзи ҳам катта ютуғимиз эканини эътироф этган ҳисобланамиз.

(Давоми 2-3-бетларда)

Хабар

НАВОИЙНИ ТУШУНГАН ҲИНДЛАР

Яқинда Ҳиндистон маданият марказида Алишер Навоий таваллудининг 560 йиллигига бағишланган кеча бўлди. Кечани марказ директори профессор Қамар Раис кириш сўзи билан очиб, келганларга ўз миннатдорчилигини билдирди. Талабалар, олимлар, журналистлар ҳамда марказ ходимлари иштирокида ўтган бу йиғилиш анча кўтаринки руҳда ўтди. Академик Азиз Қаюмов Навоийнинг давлат ишларидаги фаолияти хусусида бир қадар янги гапларни айтди. Таниқли олима Суюма Ғаниева эса кенг доирада олиб борилаётган илмий тадқиқотлар ва таржималар хусусида гапирди. Шоирлар Жуманиёз Жабборов ва Нормурод Нарзуллаев ўз шеърларидан ўқиб беришди. Энг қизиғи, ҳар бир маъруза таржимон томонидан инглизчага таржима қилиб турилди. Нормурод Нарзуллаев шеърининг тўғридан-тўғри инглизча таржимасини тинглаб, ҳинд қардошларимизнинг ҳам юзига табассум югурди.

Кечанинг иккинчи қисмида Муножот Йўлчиева Навоий ғазаллари билан айтиладиган қўшиқларни ижро этиб, йиғилганларга кўтаринки кайфият бахш этди.

МУХБИРИМИЗ

Анжуман

ТАРЖИМОНЛАР ТИЛЛАШДИ

Бадиий асарни бир тилдан иккинчи тилга таржима қилиш мураккаб жараён бўлиб, таржимондан катта малака, билим ва иқтидор талаб қилади. Таржима қилинаётган асар таржимоннинг ижод дунёсидан ўтиши, унинг қалбида қайта яратилиши лозим. Агар асар таржимонга қаттиқ таъсир этмаса, завқини тоширмаса ва илҳомини жўшдирмаса яхши таржима пайдо бўлмайди. Шу боис таржима қилинаётган асар муаллифининг маҳорати ҳам таржимон орқали рўёбга чиқади.

Бу борада Германиянинг Тошкентда очилган Гёте институти хизматларини алоҳида қайд этиш лозим. Гёте институти билан ҳамкорликда 1999 йилда "Олмон тилидан ўзбек тилига таржима назарияси, тарихи" мавзусида анжуман ўтказилганди. 2000 йилда эса буюк шоир Й.В.Гётенинг 250 йиллигига атаб анжуман ўтказилди. Бу анжуманларда таржима соҳасида тинмай фаолият кўрсатаётган доцент Хуррам Раҳимов, Йўлдош Парда, доцент Янглиш Эгамова, олима Ровияжон Абдуллаева, педагог Пошали Усмон, Мирзаали Акбаров ва кўплаб ёш таржимонлар қатнашишганди.

Куни кеча Гёте институти таржимонлар учун яна бир ажойиб анжуманни ўтказишга бош-қош бўлди. Бу сафарги анжуманда республикамиз олий ўқув юртларида таржима фанидан дарс бераётган олимлар, педагоглар йиғилишди. Анжуманни Гёте институтида таржима соҳаси бўйича мутахассис Андрей Севелчев олиб борди. Унда асосан таржима фани, уни ўқитиш методикаси ва дидактикаси муаммолари тўғрисида баҳс юритилди. Бундан ташқари бугунги кунда ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан етук таржимонлар ва таржимон педагоглар етиштириш масаласи устида ҳам фикрлар юритилди. Чунки республикамизда ҳозирги кунда ҳар жабҳада таржимонлар зарурлиги ва етишмаслиги муаммо бўлиб турибди.

Анжуман қатнашчилари олий ўқув юртларида таржима фанининг ўқитилишига алоҳида эътибор зарурлигини ва уни ривожлантириш муҳимлиги тўғрисида ҳам фикрлар билан ўртоқлашиб олдилар.

Шуҳратхон ИМЯМИНОВА,
Ўзбекистон Миллий университети хорижий филология факультети катта ўқитувчиси

"НАВРЎЗ — БОҚИЙ БАЙРАМ"

Ўзбекистон ОАВни демократиялаштириш ва қўллаб-кувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси томонидан ўтказиладиган анъанавий Республика танлови Сиз журналист ижодкорларни қизғин ижодий баҳсга чорлайди.

Энг яхши мақола

Энг яхши эшиттириш

Энг яхши кўрсатув

Энг яхши фото

муаллифлари мазкур танловга таклиф этилади.

Наврўзи олам нафақат табиатнинг, балки инсонлар қалбининг ҳам янги куни, яшариш, янгиланиш байрами. Юртимизга баҳорнинг ифорли нафасига йўғрилиб кириб келувчи нафосатли бу айёмнинг гўзал дамларини жўшиб, илҳом ва эҳтирос билан ёзган, кўрсата билган ғолиб ижодкорларни қимматбаҳо совғалар, мукофотлар кутади.

Танловга тақдим этиладиган ижодий ишлар ОАВда эълон қилинган бўлиши шарт ва улар 10 апрелга қадар Ўзбекистон ОАВни демократиялаштириш ва қўллаб-кувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармасига топширилиши лозим. Топширилган ижодий ишлар муаллифларига қайтарилмайди.

Мурожаат учун манзил: 700129, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси 30-уй, 2-қават, 31-хона. Телефонлар: 144-37-87, 144-64-62

Нашр

"TEATR" САҲНАСИДА

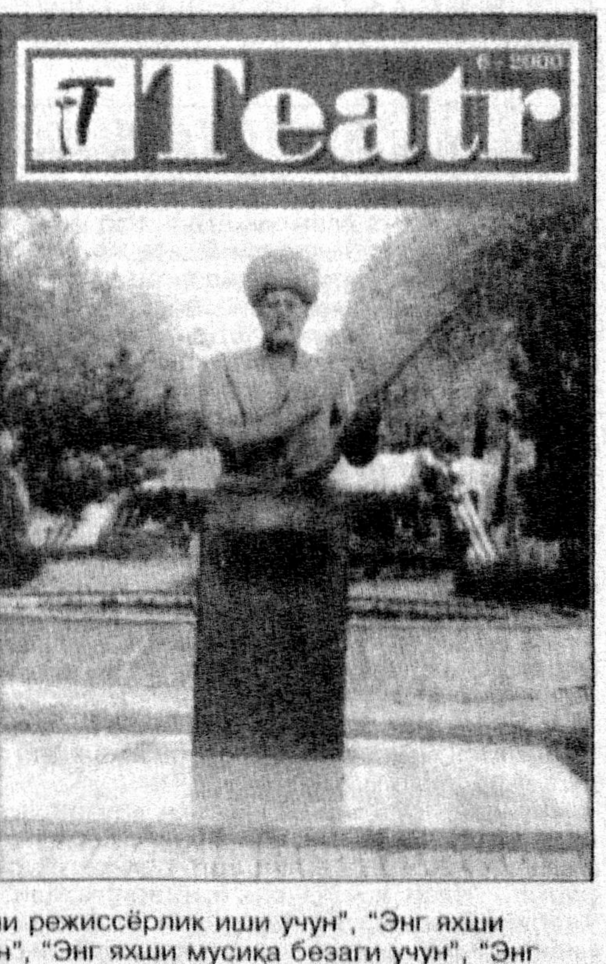

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги ва "Ўзбектеатр" ижодий ишлаб чиқариш бирлашмаси муассислигидаги "Театр" адабий-бадиий, ахборот-реклама журналининг навбатдаги сони босмадан чиқди. Унинг аввалги саҳифаларида Тошкент шаҳрида кўтаринки руҳда ўтказилган Қорақалпоғистон Республикаси маданияти кунлари ҳақида ҳикоя қилинади.

Яқинда Самарқандда ўтказилган Республика қўғирчоқ театрларининг VI анъанавий фестивалида қатнашиб, "Энг яхши режиссёрлик иши учун", "Энг яхши рассомлик иши учун", "Энг яхши мусиқа безаги учун", "Энг яхши аёл роли ижроси учун", "Энг яхши эркак роли ижроси учун", "Энг ёш актёр ижроси учун" каби номенациялар бўйича ғолибликни қўлга киритганларнинг рўйхати берилган. Бугунги кунда ёш томошабинлар масканларида фаолият кўрсатаётган иқтидорли ижодкорлар болаларни ранг-баранг спектакллар билан хушнуд этиб келмоқда. "Ёш томошабинлар маскани" сарлавҳали мақолада Самарқанд Давлат Қўғирчоқ театрининг фаолияти ҳақида батафсил ҳикоя қилинади.

Журналнинг "Ёднома" рукнида профессор Лола Хўжаеванинг "Саҳна санъатининг сардори эди" ҳамда санъатшунослик доктори Марфуа Ҳамидованинг "Тарих саҳифаларини варақлаганда" сарлавҳали мақоласидан ўзбек миллий театрининг асосчиларидан бири, атоқли режиссёр Маннон Уйғур ҳақидаги хотиралари ўрин олган.

Ўзбек театр санъати хазинасига муносиб ҳисса қўшган ажойиб санъаткорлар Ҳамидулла Наримонов ва Қудрат Хўжаев ҳақида ҳикоя қилувчи "Театр ва кино актёри", "Саҳнага муҳаббат, санъатга садоқат" каби мақолалар ҳам журнал саҳифаларини бойитган.

Журналнинг ушбу сонида Аброр Ҳидоятов номидаги драма театри актёри, Ўзбекистон халқ артисти Афзал Рафиқов билан бўлган суҳбат ўқувчилар эътиборига ҳавола этилди.

Ўзбекистон халқ артисти Сойиб Хўжаев, Мирзо Улуғбек, Юсуф Ялангтўш, Сулаймон ота, Ғофир сингари образлари билан халқ олқишига сазовор бўлган устоз санъаткор Шукур Бурҳонов ва Халқ артисти, Давлат мукофотлари соҳиби Раззоқ Ҳамроев таваллудининг 90 йиллигига бағишланган мақолалар ҳам диққатингизни жалб этади.

Бир сўз билан айтганда, Ўрта Осиёдаги ягона бўлган "Театр" журналининг бу галги сони ҳам ўзининг адабий-бадиий савияси жиҳати юқорилиги билан ажралиб туради. Бу журнал орқали саҳна санъати соҳасидаги эришилаётган ютуқлар, шу билан бирга рўй бераётган воқеалардан воқиф бўлиш мумкин.

Шаҳноза ҒОИПОВА

Қизиқ!

ЖЎРАБЕКНИ ХОРАЗМДА БАРЧА ТАНИЙДИ

...Янги йил арафасида Тошкентнинг "Ипподром" бозори ҳудудидан Жўрабек исмли танишимиз ҳам тижорат, ҳам саёҳат деганларидай, "меҳмон" бўлиб келди. Бироқ олиб келган 10 тонна пиёзи воҳада нарх пасайгани туфайли "ўтавермади". Шунинг учун туман-ма-туман "сафар" қилишга мажбур бўлди.

Бир куни оғзи қулоғида кириб келди. Пиёзи сотилмайроқ турибди, нега хурсанд экан, деб ҳайрон бўлдим. Ўзи дарров очилиб-сочилиб гап бошлади:

— Шавкат оға, ҳали келганимга кўп вақт бўлгани йўғ-у, мени Хоразмда ҳамма танийди. Ҳазораспнинг "Қозоқбозор"ида юрсам, бири: "Ҳой Жўра, "оптим" бозор нерда", деб сўради. Урганч деҳқон бозорида яна бири: "Жўра, илтимос, сатингни (соатингни) айтварсанг-а!" деб таниганини билдирди. Пиёзимиз муборак Хива шаҳрини "саёҳат" қилиб қайтганидан хабарингиз бор. Ўзи хиваликнинг ҳаммаси пиёзчи экан, қайтага бошқа ерларни ҳам Хива пиёзи босиб кетган.

Нуруллавойдаги хоннинг Арки ёнидан ўтаётсам, тушумда ҳам кўрмаган бир киши: "Ҳой Жўра, манови чўгирма (жунлари узун телпак)дан олиб кет, юртингга борганда "экзотика" учун мазза қилиб кийиб юрасан", деса бўладими! Таниганi учун сўзини синдира олмадим...

Гапнинг моҳиятини дарров англадим. Бузмадим.

— Эй, Жўрабек дўстим, — дедим, — хоразмликлар сиздай яхши одамларни жуда билгир, сезгир халқ. Ҳали Гурлан, бу ёғи Янгиариқ, Қўшкўпир, Тозабозор туманларига борсангиз ҳам сизни албатта танишларига ман кафил... Савдони бемалол қизитаверинг!

Шавкат БОЛТА,
журналист

Ол-а!

ПАХАНДАН ҚОЛГАН ПОЛЯЛАР

Радиога ихлосим баланд, денг. Айниқса, "Ўзбегим таронаси"га. Мен билмаган, мен эшитмаган турфа гаплар қалашиб ётибди унда. Билсангиз керак, шу радиода "Зукко" деб номланган радиоўйин бор. Унинг шарти оддий: мухлисга 5 та савол берилади (ўйлаш учун 5 сония вақт). Саволларга тўғри жавоб берган мухлис ўз-ўзидан ғолиб деб топилади. Бошловчи томонидан бериладиган бу саволлар жуда оддий; бири адабиётдан, бири мусиқадан, яна бири математикадан.

Саволлар жуда-жуда оддий, лекин мухлислар-чи?

Келинг, буёғига радиоўйиндан ёзиб олинган "репортаж"ни эшитинг.

Савол: — "Отамдан қолган далалар" асарини ким ёзган?

Жавоб: — Ёзувчи ёзган...

(Бошловчи кулади).

Савол: — Ўша ёзувчининг исми нима?

(Жавоб бераётган мухлис ёнидаги шеригидан сўрайди: "Пахандан қолган полялар"ни ким ёзганийди? Унга: "Мурод тоға", деган жавоб келади).

Бошловчи: — Жавобингиз борми?

Мухлис: — Ҳа, ҳалиги Мурод тоға ёзган...

Кетма-кет қўнғироқлар...

Яна савол: — "Руҳлар исёни" достонининг муаллифи ким?

(Мухлис "аниқлик киритиш"ни сўрайди).

Бошловчи: — Достон муаллифига "Ўзбекистон Қаҳрамони" унвони берилган — шоир.

Жавоб: — Алишер Навоийми?..

Яна қўнғироқлар...

Давлат ПОЛВОНОВ

Суҳбат

Статистикасиз суҳбатлашиш мумкинми?

— Муҳтарам Юсуп Усанович, одатда прокурор—мухбир суҳбати ғиж-ғиж кўчирма, статистик-рақамларга тўла бўладики, ундан ўқувчига наф йўқ даражада. Қарши бўлмасангиз, ушбу мулоқотимиз имкон борича самимий, фикр-мулоҳаза-мушоҳадага бой, ўқувчиларимиз баҳс-мунозарага чорлайдиган бўлса...

— Бажонидил. Тортинмай савол бераверинг...

— Раҳмат! Вилоятга прокурор этиб тайинланганингизга ҳали йил тўлгани йўқ. Ҳар бир жойнинг ўзига хос жиҳатлари, хусусиятлари бўлади. Суҳбатни илк таассуротлар, хулосалардан бошласак...

— Гап аввалида, ҳуқуқшунос сифатида айтардимки, Ўзбекистоннинг қайсики вилоятида яшаш урф-одат, одамларининг феъл-атворида ўзига хослик каби фазилатларда нечоғли фарқ бўлмасин, қонун — бир, унинг олдида барча баробар. Зеро, қонунчилигимиз урф-одат, миллий қадриятларимиздан келиб чиққан ҳолда қабул қилинган.

Бевосита саволингизга келсак, Фарғона бежиз Марказий Осиёнинг гавҳари дейилмаган экан. Одамлари ҳам шу таърифга лойиқ эканига салкам бир йиллик фаолиятим жараёнида яна бир карра амин бўлдим. Беғуборлик, самимият, меҳмондўстлик каби фазилатларни алоҳида таъкидлашни истардим...

Йўл кўрсатса, ишонтира олинса, фарғоналикларда ғайрат ва ғурури жуда тез кўзга ташланар экан.

Хусусан, бир йил аввал Фарғонада бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессияда Президентимиз Фарғонага кут-баракани қайтаришимиз керак, дея куйиниб гапирганди. Узоққа бормай, кузги пахта-йиғим теримини олайлик. Ҳашарчилар сони кундан-кунга ошиб бордики, натижаси ўзингизга яхши маълум.

Иқтисодиётда ҳам жиддий силжишлар кўзга ташланмоқда.

Энг кўп ғалла, пахта сотилгани ҳам юқоридаги гапимга кичик исбот...

Иккинчидан, айрим прокурорларнинг қатъиятсизлиги, баъзи терговчиларнинг лаёқатсизлиги сабаб мазкур масала кун тартибига чиқиб кетишига сабаб бўлаётир. Бу айни муддао!.. Беш қўл баробар эмас, гапнинг дангали, барча ҳамкасбларимизнинг салоҳияти, тажрибасини бир хил деб бўлмайди.

Мен доим қўл остимдаги ходимларга, айниқса, терговчиларга айбланувчи адвокат олишини, унинг ҳимоя ҳуқуқини таъминлашни талаб қиламан. Ахир, ҳой биродар, адвокатдан нега чўчийсан, тергов камчилигини кўрсатса ёмонми, аксинча иш юритувингдаги "дело" судга пухтароқ ҳолда чиқади-ку, адашишга, "бўрттириш"га ўрин қолмайди...

Сезиб турибман, бу гапларим Сизга сунъийроқ туюляпти, суҳбат бошида статистикасиз гаплашишга келишганимиз учун мисол келтиришдан ўзимни тийиб турибман...

— Марҳамат, айтаверинг.

— Биргина суднинг айблов ҳукмлари устидан ўтган йилда киритилган кассация протестларини олайлик... Протестларнинг 77,8 фоизи судланувчиларнинг

нинг **жамоатчилик ва оммавий ахборот воситалари билан ҳамкорлиги тартибга солинган. Бу айни муддао! Негаки, фуқароларнинг ҳуқуқий онгини шакллантириш масаласи энг биринчи аҳамият касб этмас экан, соҳада ўтказилаётган ислоҳотлар кутилган самарани бермайди. Фуқароларнинг ҳуқуқий онгини шакллантириш давлат сиёсати даражасига кўтарилган, бинобарин, прокуратуранинг бу борадаги фаолиятини оммавий ахборот воситалари иштирокисиз сифатли амалга ошириб бўлмайди. Бу йўналишдаги вазифаларнинг маълум қисми журналистлар зиммасига юклатилгани ҳам бежиз эмас.**

— Қонунлар ижроси устидан жамоатчилик назоратини оммавий ахборот воситалари орқали амалга ошириш лозимлигини Президентимиз ҳам бот-бот таъкидлаганлар, мазкур таъкид шу моддада ўз аксини топган, дейишимиз ҳам мумкин.

Иккинчидан, мазкур тартиб прокуратура органлари фаолиятида ошкораликни ҳам таъминлайди.

Яширишб нима қилдик: ҳуқуқ тарғиботи

шаъни, қадр-қиммати нуқтаи назаридан, барча айбланувчилар қилмиши жамоатчилик ўртасида муҳокама этилмайди. Ҳозир фақат ўғрилик жиноятини содир этган шахсларнинг қилмиши ўзи туғилиб ўсган маҳаллада муҳокама этилаётир. Чунки, ўғрилик бошқа жиноят турларига нисбатан кўп. Бундан мақсад битта: фуқароларнинг жиноятчиликка қарши курашда фаоллигини ошириш, қонунларни тушунтириш, энг муҳими эса жиноятчиликнинг олдини олишдир.

Илк натижалар ҳам кўзга ташланиб қолди. Сўзимиз қуруқ бўлмаслиги учун бир мисол: Учкўприк тумани Ғози-ғиждон фуқаролар йиғинида шу ерлик икки йигитнинг ўзаро жиноий тил бириктириб содир этган ўғрилик жиноятини уларнинг иштирокида жамоатчилик билан муҳокама қилинганди.

Мазкур фуқаролик йиғинида 1999 йил 4 та ўғрилик жинояти содир этилган бўлса, кенг жамо-

Биргина фуқароларнинг мурожаатлари билан ишлашдаги масъулиятни олайлик, қанча вақт сарфланса, оз. Бундан ташқари, судда иштирок этиш, умумий назорат, тергов ва суриштирув устидан назорат, ҳуқуқ тарғиботи, қонунларни тушунтириш... буларга талаб қилинадиган вақт ва реал имкониятлар ҳақида оғриқ билан гапириш мумкин.

Юқорида айтилган тергов сифати талаб даражасига етказилмаган, судда давлат айбловини қувватлашдаги камчилик, хатоларни имкониятимиз чегараланганлиги билан боғлиқ эмас деб бўладими?

Қани эди, қуйи прокуратураларда штатларимиз кўпайса. Биргина умумий назорат соҳасида имкониятларимиз кенгайиб, назоратни воқеликдан, ҳуқуқий оқибатдан олдинга ўтказиб, мумкин қадар қонун бузилиши ҳолатларининг кўпроқ олдини олган бўлардик.

Эътибор қилинг, биргина қишлоқ хўжалигида пахта ёки бошоқли дон етиштиришда агротехник тадбирларнинг ўз вақтида, сифатли ўтказилишини мунтазам назорат қилиб бора олсак, мўл-кўл ҳосил етиштириб, нобудгарчиликнинг олдини ола оламиз-ку?! Имкониятимиз чегараланганлиги боис, экиннинг парвариш даври муддати ўтган пайтда бориб ўтказган текширишимиздан нима наф? На қонун бузилиши ҳолатларининг олдини олинади, на мутахассис, деҳқонни интизомий, маъмурий ёки жиноий жавобгарликдан сақлаб қолиш мумкин. Жавобгарликка тортилиб, вазифасидан бўшатилган мутахассис ўрнини ким эгаллайди? У қандай фойда келтира олади? Мен қишлоқ хўжалиги мисолида тўхтадим, холос.

Бошқа соҳалар, жабҳаларни ҳам назарда тутсак, Сиз фақат танқид қиладиган прокурорларнинг имкониятлари нечоғли эканини тасаввур қилаверинг.

Фарғона вилояти прокурори, адлия катта маслаҳатчиси Юсуп Абдукаримов билан суҳбат ниҳоясида туғилган савол:

ОНАНИНГ ҲУҚУҚИ ҲАМШИРАГА БЕРИЛГАНМИ?

Прокурор. Терговчи. Айбланувчи ва... тергов сифати

— Дастлабки тергов, унда иложи борича айбловни бўрттириб кўрсатиш ва бу ҳол алал-оқибат айбланувчининг қилмишига нисбатан оғирроқ жазо олиши билан якунланиши хусусида айниқса бугунги кунда кўп гапирилмоқда. Дастлабки терговда бир қилмишни содир этган шахсга камида иккита модда илиниши одатий ҳолга айланаётир. Терговчи тузган айблов хулосасини прокурор тасдиқлайди. Қонунда эса дастлабки терговда ортиқча эълон қилинган айбни прокурор чиқариб ташлаши мумкинлиги кўрсатилган. Кўпгина прокурорлар негадир бунга эътибор беришмайди, судга ишонишади. Суд эса... Ахир бу ҳол айбланувчининг ҳуқуқи бузилишига, тергов сифати пасайишига олиб келиши аниқ-ку?!..

— Гарчи саволингиз анчайин мунозарали бўлса-да, ортиқча тафсилотга берилмай, вазиятдан чиқиш урунмоқчи эмасман. Қолаверса, саволда мантиқ ва ҳақиқат йўқ эмас.

Айблов ўтмишдан қидиряпти, деманг-у, Сиз айтаётган нотабиий ҳолатнинг илдизи бизнинг яқин тарих юридик амалиётига бориб тақалади.

Қандай?

Маълумки, Шўро тузуми даврида Давлат манфаати фуқаро ҳақ-ҳуқуқларидан устун турган. Шу боис, содир этилган жиноят, унинг ижтимоий аҳамияти нечоғли паст бўлмасин, унга жазо, жазо бўлгандаям мумкин қадар озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланиши аниқ эди. Ахир, майда савдо билан шуғулланган шахс "чайқовчи" дея жавобгарликка тортилганини яхши биламиз-ку?!

Хуллас, фақат ва фақат айбловга зўр берилган ҳолда шаклланган тергов амалиёти хоҳлаймизми-йўқми бугунги кунда ҳам у ёки бу кўринишда кўзга ташланмоқда.

Бу бор гап!

аҳволини у ёки бу кўринишда енгиллаштиришга қаратилган. Ушбу рақамга таяниб яна бир ҳақиқатни таъкидлаш лозимки, биринчи инстанция судида давлат айбловини қувватлаган прокурорларимиз тажрибасизлиги сабаб суд ўзига хос ҳукмлар қабул қилишига йўл қўйишганини ҳам инкор этиб бўлмайди.

Юрист билан журналист дарёнинг икки қирғоғига ўхшайдими?

— Парламентимизнинг охирги сессиясида "Прокуратура тўғрисида"ги Янги қонун лойиҳаси биринчи ўқишда қабул қилинди. Албатта, қонунларга ўзгартириш ёки қўшимчалар киритиш — давр тақозоси. Сиз шу соҳанинг тажрибали вакили сифатида "Прокуратура тўғрисида"ги қонуннинг яна кун тартибига чиқарилишига сабаб бўлган эҳтиёжлар хусусида нима дейсиз?..

— Бир сиёсий тузумдан иккинчисига ўтилар экан, жамият ҳаётида маълум маънода бўшлиқ ёки узилишлар юзага келиши мутлақо табиий ҳол. Ўзбекистон фуқаролик жамияти сари дадил одимлаб бораётган давлат. Комил ишонч билан айтиш мумкинки, биз орзу қилаётган, интилаётган жамиятнинг ҳуқуқий пойдевори яратиб бўлинди. Маълумки, фуқаролик жамиятида инсон ҳуқуқлари, қонун устиворлиги сўзсиз бирламчи аҳамият касб этади.

Модомики, Прокуратура қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш экан, аввало, шу тизимнинг конкрет функцияларини янада аниқроқ белгиланиши шарт.

"Прокуратура тўғрисида"ги амалдаги қонун билан унинг янги таҳририда қандай фарқ бор?" деган ўринли савол Республикамиз Бош прокурори, 1-даражали Давлат адлия маслаҳатчиси Р.Х.Қодировнинг яқинда матбуотда чоп этилган "Прокуратура идоралари қонун ҳимоясида" мақоласида атрофлича тўхталиб ўтилган...

— Мазкур қонун лойиҳаси 7-моддаси айниқса диққатга сазовор. Мазкур моддада прокуратура органлари-

ва қонунларни тушунтириш ишларини юритишда йўл қўйилаётган айрим камчиликлар оқибатида кўпгина юртдошларимиз оддий, ўз жойида ҳал бўладиган муаммо юзасидан турли юқори маҳкамаларга мурожаат қилишади. Бу билан бир томондан ўзларига ўзлари моддий ва маънавий зарар етказса, иккинчи томондан, масъул идора ходимларини ўз вазифасини бажаришдан чалғитишлари турган гап. Бу — фуқароларнинг ҳуқуқий онги етарли эмаслигидан...

Демак, матбуот имкониятларидан кенгроқ фойдаланиш ишимизнинг ажралмас қисми! Қолаверса, прокуратура органлари ўз фаолиятида ошкораликни таъминлаши, жиноятчилик ва қонунсизликка қарши курашда аҳолининг фаоллиги шаклланишига яхшигина туртки бўладики, бу ижобий самаралар беришини амалиётда кўряпмиз.

— Демак, Юсуп Усанович, журналистнинг бирор прокуратура идорасига бориб, керакли маълумот ололмай хуноб бўлиши, айрим соҳа ходимларининг "хўжайиннинг рухсатисиз маълумот бермайман" дея оёқ тираб туриб олиши каби кулгили, аммо тез-тез юз бериб турадиган ҳолатларга чек қўйилар экан-да?!

— Бўлмаса-чи?! Бу — Бош прокуроримизнинг қатъий талабларидан бири!.

Ташаббус: тарозининг палласи қаёққа оғмоқда?

— Сиз айрим тоифа айбланувчиларни ўзи туғилиб ўсган маҳалласида юрт оқсоқоллари ҳамда бошқа мутасадди ташкилот вакиллари иштирокида содир этган қилмишини муҳокама этиш ташаббуси билан чиққан эдингиз. Бу ҳақда матбуотда ҳам ёзилди. Бундай муҳокамалар кутилган натижани бераяптими?

— Албатта, янгича ёндашув осонликча қабул қилинмаган ва бу табиий ҳол. Яширишнинг ҳожати йўқ, бу борада озроқ муаммо ҳам туғилди. Муаммоки, айрим тоифа айбланувчиларни тергов ҳибсхонасидан жамоатчилик ўртасига олиб чиқиш Ички ишлар вазирлигининг меъёрий ҳужжатларида кўзда тутилмаган. Шу боис, содир этилган жиноятнинг тоифасига қараб, хавфсизлик ёки жабрланувчининг

атчилик ўртасидаги муҳокамадан сўнг ўтган йили бу жиноят тури қайта содир этилмаган.

Умуман жиноятчилик ҳам бу ҳудудда қарийб эллик фоизга камайган...

Вилоят миқёсида ўтказилган бундай тадбир ва унинг натижалари ҳақида гапирсак, кўп қоғоз қоралашимизга тўғри келади. Шу боис гапни шу ерда мухтасар қилсак.

Жиноятни очиш муҳимми ёки топиш?

— Суҳбат бошида бекорга мулоқотимиз статистикадан холироқ бўлсин, деманганди-да!.. Бироқ, Юсуп Усанович, бунақа ҳисоботлар баъзан ғалати манзараларни ҳосил қилиб қўяди: бундан бир йилча аввал бир собиқ милиция ходими шикояти билан танишишга тўғри келганди. Ҳасратидан чанг чиқади денг: эмишки, унинг собиқ бошлиғи (туман ИИБ раҳбари) ҳамма тезкор ходимларини йиғиб танбеҳ берибдики, нима учун жиноятлар сони ўтган йилга нисбатан анча кам, деб. Кулманг, Юсуп ака, бу ерда гап очилмай ётган жиноятлар ҳақида кетмаяпти... Яна ўша бошлиқ ҳар бир тезкор ходимга тезроқ ва кўпроқ жиноятлар топиш (очиш эмас) вазифасини юклабди. Маълум муддат ўтгач, жиноят топган ходим мақталибди, "тополмагани" жазоланибди...

Кулишингниям, куйишингниям билмайсан, киши: ахир, ички ишлар идоралари пахта етиштирадиган хўжалик эмаски, рақам кетидан жонини жабборга берса?! Иккинчидан, хўп, ўтган йилгидан бу йил кўп жиноят содир этилган бўлса, бу ҳол ўша ҳудуд ҳуқуқни муҳофаза этувчи идоралари ходимларининг сусткашлиги эмасми? Милиция ходимларининг энг бирламчи вазифалари сирасига жиноятнинг олдини олиш ҳам киради-ку?!

— Эҳтимол, шундай ҳол бўлган бўлса бордир, бироқ бунга ишонмайроқ турибман. Нега?

Гапнинг рости, айрим ички ишлар идораларида жиноятчиликнинг сонини кўпайтириб эмас, камайтириб кўрсатиш илла-

ти мавжуд.

Иккинчидан, ички ишлар идораларининг жиноятчиликнинг сони бўйича маълумотномаси ҳақиқий ҳолатга тўғри келмайди. Буни қандай тушуниш мумкин?

Гап шундаки, уйини ўғри урган ёки бировдан калтак еб касалхонага тушган ҳаммаям ички ишлар идораларига мурожаат этавермайди. Айниқса, ака-укаларнинг муштлашуви, ўз уйига яқин қариндош ўғриликка тушганини билган одам ёки эридан яхшигина мушт еган аёл милиция идорасига мурожаат қилишдан андиша қилади.

Сиз айтган ИИБ раҳбари ўз ходимларига шунга ўхшаш ишларни топишга буйруқ берган бўлса — бунинг ажабланарли жойи йўқ.

Ахир содир этган қилмишига яраша жазо олмаган одам яна шундай, ундан ҳам номаъқулроқ ишга қўл урмаслигига кафолат йўқ-ку?

Прокуратурада "темир одамлар" ишлайдими?

— Энди келинг, прокуратура ходимлари дарди, муаммоси хусусида ҳам гаплашсак.

Маълумки, кўпгина туман прокуратурасида бор-йўғи уч нафар ходим меҳнат қилади: прокурор, унинг ёрдамчиси ва яна битта терговчи... Битта туманда, дейлик, юз мингдан зиёд аҳоли истиқомат қилиши, кундан-кунга турли кўринишдаги хўжалик юритувчи субъектларнинг кўпаяётгани, янги қонун, меъёрий ҳужжатлар салмоғи ҳам ортиб бораётганини назарда тутсак, умуман, барча соҳаларда қонунлар ижросини назорат қилишга уч нафар ходим камлик қилмасмикан? Бу ҳол алал-оқибат турли кўринишдаги ҳуқуқбузарлик, жиноятчиликнинг олдини олиш имкониятини пасайтирмайдими?

— Мен 2 йиллар аввал таҳлил қилиб кўрган эдим. Уч нафар ходим ишлайдиган туман прокуратурасида режалаштирилган тадбирлар ва юқори прокуратура идорасидан келган топшириқларни сифатли бажариш учун ҳар бир ходимга бир суткада... 29 (йигирма тўққиз) соат вақт керак бўлар экан.

Суҳбат ниҳоясида туғилган савол

— Юсуп Усанович, суҳбатимиз ҳам ниҳоясига етмоқда. Суҳбат ниҳоясида шу кунларда ўй-хаёлингизни банд этган мушоҳадага молик фикрингиз бўлса, ўртага ташласангиз...

— Баркамол авлодни шакллантириш масаласи давлат сиёсати даражасида экани маълум. Бу бежиз эмас, албатта.

Шунга дахлдор бир фикрни ўртага ташласак.

Биз қадимий урф-одатларимиз, ҳаётий қоидаларга кўпроқ мурожаат этсак, уларни тиклай борсак фойдадан холи бўлмайди. Ўтмишдаги шаръий қоидалар ўз даврида ҳаётийлигини кўрсата олганини тарих инкор этмайди.

Шаръий қонунларда болани эмизган бегона аёл туққан она мақомига тенглаштирилган. Шу билан бирга бу аёлнинг фарзандлари билан у кўкрак берган боланинг никоҳга кириши тақиқланган.

Ҳозир ҳаётимизда қандай? Туғруқхоналарда она узрли ҳолатда бўлса, унинг чақалоғи бошқа аёлнинг сути билан "боқилмоқда".

Бу "Қизил империя"дан қолган амалиёт соғлиқни сақлаш вазири буйруғи билан мустаҳкамланган. Бу билан гўёки онанинг ҳуқуқи туғруқхона ҳамширасига бериб қўйилгандек...

Бугун туғруқхонада бегона аёлни эмган бола вақти етиб шу аёлга куёв ёки келин бўлмайди деб ким айта олади? Хўш, бу ҳолат насл бузилишига сабаб бўлмайдими?

Бу никоҳ тузишга монелик қиладиган ҳолат эмасми?

Боланинг туғилганлигини қайд этиш ҳужжатларида унга кўкрак берган аёлга тааллуқли маълумот ёзиб қолдирилиши, бу борада соҳа ходимлари масъулиятини янада ошириш кераккка ўхшайди. Қолаверса, "Оила кодекси"нинг 16-моддасидақайд этилган никоҳ тузишга монелик қиладиган ҳолатлар қаторига юқоридаги ҳолатни киритишни ҳам ўйлаб кўриш керак, чоғи...

Турсунали АКБАРОВ суҳбатлашди

ҒАЙРАТ ВА ШИЖОАТ ЙЎЛИ —

ГЕРМАНИЯ ФЕДЕРАТИВ РЕСПУБЛИКАСИ

XIX ва XX асрлар оралиғи Германия учун хўжалик тараққиётида қолоқ ва сиёсий жиҳатдан парчаланиб кетган мамлакатдан саноат ишлаб чиқаришида дунёда иккинчи ўринга чиқиб олган ва кучли давлатга айланган даври бўлиб тарихга кирди. Электротехника буюмлари ва кимё маҳсулотлари экспорти борасида унинг ҳиссаси жаҳон миқёсида 50 фоизни, машинасозлик маҳсулотлари ишлаб чиқаришда эса — учдан бир қисмни ташкил этади. Германия бу йилларда иқтисодиётни концентрациялаш ва монополиялаштириш даражаси бўйича Европа мамлакатларидан анча ўзиб кетди. Немис кайзери етакчилик тўғрисида бетўхтов гапиришдан толмади, бироқ... унинг нияти мамлакатни ҳарбийлаштириш йўлига ўтиб кетди, оқибатда Биринчи Жаҳон уруши бошланди.

Немислар — жуда қатъиятли халқ, ўтган асрнинг биринчи ярмида унинг ҳукмдорлари халқ табиатидаги бу фазилатдан унумли фойдаландилар. Биринчи Жаҳон урушидаги мағлубият ва халқнинг ўз нафсониятини тиклашга уринишини улар қасос олиш сиёсатига айлантиришди, натижада мамлакат иқтисодиёти яна ҳарбий буюртмалар ҳисобига юксала бошлади. Бунинг яна бир аянчли оқибати аён, яъни немислар аср мобайнидаги иккинчи катта урушда ҳам яна қақшатқич мағлубиятга учрадилар.

Шундан сўнг немислар ақл ва зийраклик фазилатларини ишга солдилар. Янги демократик Германия асосчиси Конрад Аденауэр ўз ҳамюртлари иштирокидаги урушлар ҳақида гапираркан, "улар ҳеч қачон қайтарилмайди", деди узил-кесил. Ҳарбийлаштириш йўлидан "этак силкиб", айни пайтда анъанавий немисча меҳнатсеварлик фазилатларини сақлаган ҳамда мустаҳкамлаган ҳолда Германия яна ҳаммасини бошидан бошлади. Шундай қилиб, юз йиллик давомида учинчи бор иқтисодий кўтарилиш немис давлатини нафақат иқтисодиёт, балки мамлакатнинг демократик тараққиёти даражаси бўйича ҳам илғорлар қаторига олиб чиқди. Бу юксалиш ғарбий Германия иқтисодий тикланиш сиёсатининг меъмори Людвиг Эрхарднинг номи билан ҳам боғлиқдир.

"Mersedes-Benz", "Opel", "BMW", "Wolkswagen", "BASF", "Bayer", "Siemens" тамғаси босилган турли хил маҳсулотлар энг инжиқ истеъмолчи талабига ҳам мос келиши ушбу давлатнинг бугуни ва истиқболидаги салоҳияти нақадар юксаклигини кўрсатмоқда.

Германиянинг бугунги гуллаб-яшнашига сабаб бўлган омиллар эса шубҳасиз, немисча сифат, аниқлик ва немисча ҳисоб-китобдир.

ЯПОНИЯ

Ушбу Осиё мамлакати иқтисодиётининг шаклланиш тарихи ғоят ибратлидир. Ўз вақтида Япония мустақил капиталистик тараққиёт йўлини танлаган биринчи ва ягона Осиё мамлакати эди. Бу йўл ўзига хос хусусиятга эга эди. Зеро, Япония ушбу ривожланишни сезиларли даражада секинлаштирувчи феодал тузум сарқитларидан тамомила қутулмаган эди.

Ушбу Осиё мамлакати иқтисодиётининг шаклланиш тарихи ғоят ибратлидир. Ўз вақтида Япония мустақил капиталистик тараққиёт йўлини танлаган биринчи ва ягона Осиё мамлакати эди. Бу йўл ўзига хос хусусиятга эга эди. Зеро, Япония ушбу ривожланишни сезиларли даражада секинлаштирувчи феодал тузум сарқитларидан тамомила қутулмаган эди.

Худди Германия каби Япония ҳам ўтган асрда икки марта ҳарбий мағлубият аламини тотган. Ва яна худди шундай тарзда у миллатнинг энг соғлом кучларини сафарбар этгани ҳолда жаҳоннинг етакчи давлати даражасига кўтарилди. 1946 йилдан Япония ўзининг қисқа муддатларда қудратли иқтисодий давлатга айланиш бўйича стратегик режасини изчил амалга ошира бошлади. Бюджет

(Боши 1-бетда)

мувозанатини ўрнатиш, солиқларни ошириш, иш ҳақини тўлашдаги чеклашлар иқтисодиётни барқарорлаштириш дастурининг бош йўналишлари бўлди. Натижалар эса кутилганидан ҳам зўр: 1950 йилдан 1990 йилгача ишлаб чиқаришнинг йиллик ўсиши ўртача 7,7 фоизни ташкил этди! Ҳатто АҚШ ҳам худди шу даврда йилига ўртача даромаднинг атиги 1,9 фоизлик ўсишига эришганди. 1991 йилга келиб эса, аҳоли жон бошига ялпи миллий маҳсулот ҳажми бўйича Япония жаҳонда Швейцариядан кейинги иккинчи ўринни эгаллаб, АҚШдан ҳам ўзиб кетди. Жаҳон ялпи миллий маҳсулотининг 10 фоиздан кўпроғи унинг ҳиссасига тўғри келади. Бугунги кунда биз Японияни юқори технологиялар ва ривожланган телекоммуникациялар мамлакати сифатида биламиз ва уларнинг шиддатли тараққиёти мана шундай сифат ўзгаришларига олиб келди. Бироқ, бу ҳам энг муҳими эмас.

Биз, ўзбекистонликлар учун япон тажрибасидан энг қимматлиси доимий равишда анъанавий ҳаёт қадриятларига таянишдан иборат. Қашшоқ ва ҳар жиҳатдан АҚШга қарам бўлган японлар урушдан кейинги энг оғир даврларда ҳам ўз маданий-тарихий меросларидан юз ўгирмадилар, воз кечмадилар, миллий фазилат ва сифатларининг ўзига хослигини йўқотмадилар. Бинобарин, айнан шу фазилатлар — аниқ-пухталик, умум ишига дахлдорлик туйғусининг шакллангани, батартиблик, лол қолдирадиган даражадаги меҳнатсеварлик ва фидойилик кўп жиҳатдан Япония иқтисодиётининг тез кўтарилишига замин яратди.

Нима ҳам бўлиб, бир япондан: "Сизнингча, демократия нима?" дея сўрашибди. У эса: "Яхши яшаётганимиз — демократия", деб жавоб қайтарибди. — "Янаям аниқроқ айтсангиз?" — Аниқроқ дейсизми?.. Демократия қарор топган жамоада шундай тартиб ўрнатилади, яъни ҳамма биргаликда гуруч экади, худди шундай ҳамжиҳат бўлиб, дангасалик қилмасдан, униб чиққан экинни парваришлайди, ҳосилни етиштиради. Сўнг эса, ҳосилни тенг тақсимлайди".

Нима ҳам бўлиб, бир япондан: "Сизнингча, демократия нима?" дея сўрашибди. У эса: "Яхши яшаётганимиз — демократия", деб жавоб қайтарибди. — "Янаям аниқроқ айтсангиз?" — Аниқроқ дейсизми?.. Демократия қарор топган жамоада шундай тартиб ўрнатилади, яъни ҳамма биргаликда гуруч экади, худди шундай ҳамжиҳат бўлиб, дангасалик қилмасдан, униб чиққан экинни парваришлайди, ҳосилни етиштиради. Сўнг эса, ҳосилни тенг тақсимлайди".

ЖАНУБИЙ КОРЕЯ

Бошқа мамлакатлар билан ўхшаш томонларни қиёслаганда яна бир "Осиё аждаҳоси" — Жанубий Кореянинг номини тилга олмаслик адолатдан бўлмасди. 60 миллиондан ортиқ аҳолига, ер юзасини тош қоплаган, лоақал дон ҳам етиштириб бўлмайдиган заминга эга бўлган, нефть, газ ва бошқа фойдали қазилмалардан ҳам "қисир" бўлган бир ҳолатда ҳам мазкур мамлакат саноати ривожланган Осиё давлатларининг байроқдорига айлана олди. Бу ерда ҳам тараққиётга асосан энг замонавий ускуналар; илм-фан ютуқларига асосланган технологиялардан фойдаланиш, ишлаб чиқаришни автоматлаштириш эвазига эришилди. Корейсларнинг ўзлари мамлакат муваффақиятига уларнинг яна бир ихтиролари бўлган "чебола"— кўп тармоқли конгломератлар ҳам катта ҳисса қўшганини таъкидласалар-да, бироқ бу фикрга кейинги пайтда иқтисодчилар шубҳа билдирмоқдалар.

Нима бўлган тақдирда ҳам Корея XXI асрга энг замонавий кемалар, автомобиллар, компьютер техникаларини ва ахборот технологияларни ишлаб чиқарувчи мамлакат сифатида муносиб равишда қадам қўйди. "Samsung", "Hundai", "LG", "Kia" сингари корпорацияларнинг ҳар бири айрим мамлакатлар иқтисодиёти даромадларига тенг даромад келтирмоқда. "Улардаги тараққиёт даражаси ва ёппасига компьютерлаштириш шароитида бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас", дейдиганлар топилар.

Бироқ, корейсларнинг ўзлари барча-барча улуғвор ўзгаришларнинг ташаббускори, соҳиби ва ижрочиси бўлмиш инсон омилини биринчи ўринга қўядилар. Эътибор беринг-а: молия эмас, кредитлар эмас, юқори технологияларнинг мавжудлиги ҳам эмас, балки, инсонни, унинг илғор интилишлари ва яна бир карра такрорлаймиз — вақти ҳамда кучини аямасдан ишлашга шайлигини юксак қадрлайдилар.

Бироқ, корейсларнинг ўзлари барча-барча улуғвор ўзгаришларнинг ташаббускори, соҳиби ва ижрочиси бўлмиш инсон омилини биринчи ўринга қўядилар. Эътибор беринг-а: молия эмас, кредитлар эмас, юқори технологияларнинг мавжудлиги ҳам эмас, балки, инсонни, унинг илғор интилишлари ва яна бир карра такрорлаймиз — вақти ҳамда кучини аямасдан ишлашга шайлигини юксак қадрлайдилар.

Машҳур бир корейс тадбиркори шундай ёзади: "Ўтмишда биз ақл бовар қилмайдиган даражада — эрталабки соат олтидан то тунги 12 гача ишлардик. Астойдил меҳнат қилардик. Жонимизни жабборга бериб ишлаш эвазигагина биз бугунги турмуш даражасига эришдик. Бироқ, биз фақат ҳақ олиш мақсадида ишламадик. **Ишда такомилликка эришишга интилиш, ватанпарварлик ҳислари бизни олға ундарди, биз Ватан тараққиётига ўз ҳиссамизни қўшишни хоҳлардик.** Башарти бизнинг авлод худбинлик домига тушиб, шахсий фаровонлигини кўзлаш билан чекланиб, танбаллик ботқоғига ботганида борми, мамлакатимиз ҳеч қачон бугунги даражасига етмас эди. Бизнинг авлод — амалиётчилар авлодидир. Ҳамма соҳада бўлмаса-да, ҳар қалай биз ушбу фалсафани ўзлаштирдик. Бундай ҳаётий фалсафани бизга мураббийларимиз беришди. Улар бизни яшашга ўргатишди".

Биз ҳам бугунги кунда Ўзбекистонимизда худди ана шу жиҳатларни қўлламаяпмизми?

ЎЗИМИЗ ҲАҚИМИЗДА

Ислоҳотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг яқинда бўлиб ўтган мажлисида Президент Ислом Каримов "бозор иқтисодиётини илоҳийлаштирмасликка" чақирди. У шундай деди: "Бозор иқтисодиётнинг умумий тараққиёти ўзаро боғланган истиқболлар, режа, таҳлиллар ва балансларсиз ривожланиши мумкин десак, хато қилган бўламиз".

Кўриб турганимиздек, мамлакатимиз раҳбарининг фикри етакчи мамлакатлар иқтисодиёти шаклланишининг амалиётига тўла мос келади.

"Ельцин бундан ўн йил муқаддам нархларни эркинлаштирганда, ҳисоб-китоблар қилинганмиди? Агарда ҳукумат бошқарув жиловини ўз қўлидан чиқарса кейин уни ушлаш қийин бўлади", — деб ҳисоблайди Ислом Каримов. Дарҳақиқат, пойга вақтида тизгинни қўлидан чиқариб юборган чавандознинг ҳолига вой, у қайтиб тизгинни тута олмайди, от эса тортиб кетади, фалокат юз бериши тайин... Президентнинг ўринли мулоҳазасига кўра, дарёга ўзини ташлаб, **"оқим сени бозор қирғоғига эсон-омон чиқариб қўйиши"ни кутиш ғирт хом хаёл. Фикрини давом эттирган ҳолда Президент шундай деди: "Синалмаган отнинг сиртидан ўтма, дея бежиз айтмайдилар. Агарда мамлакатнинг раҳбари ўзини сувга ташласа майли, бироқ унинг ортида — бутун давлат турибди-ку".**

Россия ҳукуматининг Гайдар тоифасидаги амалдорлари худди шу қабилда ислоҳот қилишга, яъни кўзни чирт юмиб ва хом ваъдаларга ишонган ҳолда бошимиз билан бозор муҳитига шўнғишга чақирганларини сизу биз эсимиздан чиқарганимиз йўқ. Бироқ бозор, бу — дарёнинг осойишта ўзани эмас. Балки у олдиндан башорат қилиб бўлмайдиган ва инжиқ об-ҳаволи, пўртана ва бўронлар эсадиган, сув ости дўнгликлари ва маккор музтоғлари кўздан пинҳон бўлган уммондир. Ва фақат тажрибали сардор етакчилигидаги мустаҳкам жипслашган жамоагина кемани кўзланган мақсад сари етказишга қодирдир.

Мустақиллигимизнинг 10 йиллиги нишонланадиган ушбу йилда биз дастлабки хулосаларни чиқаришга ҳақлимиз. Ўтган йил ҳисоб-китоблари ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш 4 фоизга, саноат ишлаб чиқариш ҳажми 6,4 фоизга, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш 3,2 фоизга кўпайганини кўрсатмоқда. Ташқи савдо айланмасида 317,3 миллион АҚШ доллари миқдорида ижобий сальдога эришилди. Молиялашнинг барча манбалари ҳисобидан иқтисодиётимизга 700 миллиард сўм атрофида, жумладан, қарийб 810 миллион АҚШ доллари миқдоридаги сармоя киритилганлиги фактини ҳам бизга нисбатан ишонч ошиб бораётганининг ёрқин далили сифатида баҳолаш мумкин.

Бироқ, юқорида таъкидланганидек, энг муҳими — инвестициялар ҳам, энг янги технологиялар ҳам эмас. Энг муҳими, бу — инсонлардир! Ўзбекистонликлар менталитетида кўп асрлик маданият ва тарих меҳнатсеварлик, фидокорлик ва тадбиркорлик каби жуда муҳим сифатларга асос солди ва мустаҳкамлади. Сезган бўлсангиз, айнан ана шулар ҳозирда юқори даражада ривожланган мамлакатлар демократик жараёнлари муваффақиятининг асосий омиллари бўлмоқда. Шуниси қувонарлики, кейинги йилларда жисмоний меҳнат интеллектуал меҳнат билан тобора бирлашиб борган ҳолда, бизда ҳам кейингисининг аломатлари тобора кўпроқ намоён бўлмоқда. Бу бизни турли йўналишдаги янги технологияларни ўзлаштириш ва энг муҳими, уларни ишлаб чиқишга яқинлаштирмоқда ва энг камида тамаддунга эришган бошқа мамлакатлардан ортда қолмасликка, яқин келажакда эса ривожланган мамла-

GLOBUS international life

GEF

ОБОДОНЧИЛИКНИНГ ИЛДИЗИ СУВДА

Бахмал тумани маркази ҳисобланмиш Ўсмат қишлоғи шундоқ тоғнинг ёнбошида жойлашган. Баланд-баланд тоғларга қараб кўзингиз қувнайди. Бу йил Ўсматда, ундан юқорироқдаги қишлоқларда ҳам қор қалин ёғди. Бу ҳам йилимизнинг баракали келишига бир ишора бўлса ажаб эмас.

Ўсмат қишлоғида яшовчи кўпни кўрган Ҳидир бобо Сулаймонов билан суҳбатимиз қизиб кетди. Табаррук саксон ёшни қоралаб қолган отахон суҳбат орасида узоқ ўйга чўмади. Хаёли олис-олисларга, йигитлик чоғларига етаклайди бобони.

— Чамамда, — салмоқлаб гап бошлайди узоқ сукутдан кейин у киши, — Каттақўрғон сув омборининг қурилиши 1939 йилда бошланган эди. Ҳаш-паш демай герман бостириб келди-ю, қурилиш ишлари ҳам сусайди, тўхтаб қолди. Кўп ўтмай герман яксон қилиндию, ишлар яна авжга минди.

Бобо бирпас нафас ростлайди.

— Бизам ўшанда қирчиллама йигит эдик, тоғни урса талқон қиладиган ёшда эдик. 1948 йилдан то 1950 йилгача Каттақўрғон сув омборида ишладик. Э-эй, одамнинг кўплигини айтмайсизми! Бир ёнда бухороликлар, иккинчи томонда самарқандликлар "городоги" бўларди. Икки томон йигитлари баҳс бойлаб ишлашардик, аҳил эдик.

Сув - тириклик манбаидир!

Каттақўрғон сув омбори қурилиб фойдаланишга топширилганда — хотирам панд бермаса — ўзида 650 миллион метр куб сув сақларди. Бугунга келиб сақланаётган сув ҳажми 1 миллиард метр кубдан ортди-ёв...

Ҳидир бобо ўрнида бир қўзғалиб олишидан сезамизки, суҳбатимиз мавзуси хиёл кенгаяди.

— Йўқ, — бошини сарак-сарак қилиб яна гап бошлайди бобо, — Ўша пайтларда мирobнинг гапи қонун эди. Бундан 35-40 йил олдин қишлоғимизда Дўст ака деган мироб бўларди. Раҳматли одамларга сувни тенг тақсим қиларди. "Сув ичасанми, туш олдимга" деб уйма-уй юриб ариқ тозалагани опчиқарди одамларни. Бирови бир куни томорқасига берухсат сув очган экан, чунонам олдига солиб қувгандики, э нимасини айтай, болам. Ҳозир мироб қолдими, — бобо қалин гардишли кўзойнагини тўғрилаб гапида давом этади, — борини ҳам айтганига қулоқ соладиган одам йўқ. Ана, қишлоқдан 1,5 километр нарида боғ яратганман. Кўрсанг оғзингни суви оқади — нок дейсанми, узум, олма, шафтоли, жилонжийда дейсанми, ҳаммасидан экканман. Шу боққа қани сув чиқса, чиқмайди. Сув бор жойда ободончилик бўлади-да.

Ҳозир, шу кеча-кундузда Ўсматга Зарафшон дарёсидан сув келтириш керак деб ўйлайман.

Бизга ҳув тоғнинг, — бобо деразага ишора қилади, — ёнбошидаги Йўлдошбой қишлоғининг тепасидан секундига 180 литр сув оқадиган катта қувурда сув келади. Тозалаш иншоотида тиндирилиб, маҳаллаларга тарқалади. Ичсанг, бир дилинг яйрайди. Атрофдаги аҳолисининг деярли 96 фоизи ичимлик суви билан таъминланган. Лекин мени ўйлантирадигани шу сув кўп исроф қилинади-да. Канализация бўлсайди, уй-рўзғорда ишлатилган сувлар ҳам исроф бўлмасди. Қайтанга бир жойга тўпланар, кейин у билан ҳув пастликдаги лалми ерлар суғориларди. Ўзинг ўйла, суғорилмаган лалми ердан неча центнер буғдой оласану, қониб-қониб сув ичган ердан қанча оласан.

Ёдимдан кўтарилай дебди, агар мақола-пақола ёзгудек бўлсанг бир нарсани қўшиб кетишниям унутма. Сувни исроф қилмаслик ҳақида бир вақтлар биз муллолардан эшитардик. Ҳозирги муллолар ҳам бугун шу масалада "агитатор" бўлишлари керак.

Ҳидир бобо билан узоқ суҳбатлашдик. Хайрлашаётиб ҳув ёзларда, у кишининг дарахтлари шиғил ҳосилга кирганда учрашишга келишиб олдик. Худо насиб этса, буёғи ёзга ҳам оз қолди.

Н.АСЛОН

Сафар

"Энг улуғ, энг азиз" танловига

МУСОФИР БЎЛМАГУНЧА...

Мустаҳкам қалъа

Ҳамкасбларимиздан бири Ватанни жим севадиганлар ҳақида ҳароратли очерк ёзгани эсимда. Унинг фикрича, ҳаётимизда шундай одамлар борки, улар оғизда "Мен Ватанимни севаман, унга жонимни фидо қиламан", дея жар солмайдию, шу юрт қудратини мустаҳкамлаш учун шовқин-суронсиз тинчгина меҳнат қилаверади. Ундайлар мақталайин ҳам демайди, қилган ишини таъкидлашни миннат деб ҳисоблашади.

Лекин барибир Ватан туйғуси ҳақида ёзишимиз керак, деб ўйлайман. Бу туйғуни тўлиқ англаб етиш ҳар бир ватанпарварнинг ҳаётий эҳтиёжи, маънавий бурчи даражасига кўтарилмоғи лозим. Аслида ўзликни англаш шу туйғуни ҳис этишдан бошланади.

Инсон ҳаётида шундай лаҳзалар бўлар эканки, беихтиёр юрагингиз ҳапқирганини, дунёда Ватандан юксак, Ватандан улуғ неъмат йўқлигини сезиб қоларкансиз. Бу ҳаяжонли туйғу Ўзбекистондан узоқда, юрт соғинчини ҳис этган дамларимда вужудимни ишғол этди. Сайёҳлик йўлланмаси билан Бирлашган Араб Амирликларига сафар қилганимда дилимдан ўтган кечинмаларни ҳикоя қилишни жазм этдим.

Ушбу қайдларимни, айниқса, чет элда бўлмаган юртдошларим ўқишини жуда-жуда истардим. Зеро, қақраган жойда сувнинг ўрни билингани каби, Ватан қадрини унинг бағрида эмас, нари кетганингизда тўла ҳис этар экансиз. Ота-боболаримиздан бизгача шундай нақл етиб келган: "Мусофир бўлмагунча мусулмон бўлмагайсан". Бу иборада диний эътиқоддан кўра кенгроқ маъно мужассам. Киндик қони тўкилган тупроқ қадрини, фақат халқимизгагина хос бўлган эзгу фазилатлар афзаллигини Ватандан олисда кўзга суртишга ҳозир бўлар экансиз.

"Ўзбекистон ҳаво йўллари" миллий авиакомпаниясининг ҳаво лайнери Шаржа аэропортига қўнганда ҳам, самолёт ўзимизники бўлганлиги учунми, унча ҳаяжонга тушмагандим. Ҳаммаси оёғимиз самолётдан узилгандан кейин бошланди. Ўзгача иқлим, ўзгача одамлар, ўзгача ёзувлар — буларнинг ҳаммаси Ўзбекистондан жуда-жуда йироқда эканлигимни таъкидлагандай бўларди. Бурчак ва бурилишларда сергак турган полиция ходимларининг нигоҳи биз томонга қандайдир шафқатсиз қадалгандай туюлди. Юрагим ҳувиллаб қолгандай бўлди. Ҳимоясиздай ҳис қилдим ўзимни. Энди билсам, инсон учун ўз Ватанидан кўра мустаҳкам қалъа йўқ экан! Энди бу ерда гапинг ҳам дадил, ўктам эшитилмайди. Бирор нарсани сўраш учун узр оҳангида гапирасан. Бу ерда "Ёнингда биз турибмиз, дадил бўл!" дегувчи дўстларинг, маҳалладошларинг йўқ. Оиланг ҳам, қиқир-қиқир кулиб чарчоғингни унуттириб юборадиган набиранг ҳам сендан жуда олисда. Ҳали Тошкентда парвоз арафасида кузатгани чиққан дўстларим хориж сафарига отланаётганим учун менга ҳавас билан қарашганди. Шу дақиқалардан бошлаб мен уларга ҳавас қила бошладим: улар Ватан бағридалар. Мен эса мусофирман. Қанчалар ожиз эшитилади бу сўз.

Ушбу қайдларимни, айниқса, чет элда бўлмаган юртдошларим ўқишини жуда-жуда истардим.

Йўқ, шу дақиқаларда бир ҳолат рўй бердики, кўнглим озгина таскин топди. "Ўзинтур" ҳиссадорлик жамияти билан алоқада бўлган Бирлашган Аараб Амирликларидаги фирма вакили Алишер Аъзамов менга пешвоз чиқиб, "Яхши келдингизми, паспорт назоратидан ўтиб олинг, меҳмонхонага борамиз" деганида "Бизнинг йигитларимиз шу ерга етиб келишибдими, демак, ҳимоясиз сезмайман ўзимни" деган туйғу кўнглимдан ўтди. Бормисан, Алишер, меҳрибоним! Шоир бежиз ёзмаган экан: "ҳар икки набиранг — бири Алишер" деб.

Шаржанинг "Coral Beach" меҳмонхонасига етиб боргунча йўлнинг икки томонини қизиқиш билан кузатдим. Этаги узун оқ кўйлак кийган ҳайдовчи машинани елдириш асносида кетма-кет қўл телефонида кимлар билан дир гаплашади. Саломлашишдан бошқа гапини тушунмайман. Ниҳоят у менга сўз қотди. "Что, что?" дедим гапини англамай. Мен уни русчани билади, деб ўйлабман-да. У эгнимдаги пальтони ушлаб гапирди. Ҳа, "Юртингда ҳаво совуқми?" деб сўраган экан. "Йа, йа" дедим тасдиқ ифодасида. Айни қиш чилласида бу ерда ҳаво ҳарорати 22 даража иссиқ. Одамлар ёзги кийимда юришибди. Йўл четидаги пальма дарахтлари Ер юзининг бошқа томонларига келиб қолганимни эслатаётгандай.

Меҳмонхонага жойлашиш учун паспортимни топшириб, бир варақлик қоғознинг тагига имзо чекишим кифоя қилди.

Бир замин фарзандларимиз

Янги шароитга мослашиш учун икки-уч кун керак бўлди. Ўзимни қўлга олдим. Ахир мен бутун инсоният учун ягона маскан — она Ер бағридаман-ку. Демак, бу жойларга ҳам бегона эмасман. Мақсадим курраи заминнинг мана шу нуқтасидан инсоният ҳаётига разм солиш. Кимдир бу жойларга тижорат учун келади (буни табиий тушунишимиз керак, ахир қадимда ҳам авлод-аждодларимиз шундай қилишган), яна биров денгизнинг илиқ сувида чўмилиб, сахий қуёш нурида тобланишни мақсад қилади.

Мен мазкур сафарга отланишдан олдин бир қатор мавзуларни белгилаб олгандим. Хўш, араб мамлакатлари орасида Саудия Арабистони ва Қувайтдан кейин учинчи ўринда турган Бирлашган Араб Амирликлари бугун қандай ҳаёт кечирмоқда? Ер ости бойлиги мўл, ер устида эса деярли ҳеч нарса унмайдиган, бир қўлини жаҳоннинг тараққий этган мамлакатларига чўзган, бир қўли эса ҳамон эскича тасаввурлар кишанида бўлган ушбу диёр одамларининг онгу тафаккурида қандай мақсад-маслак намоён? Эҳтимол, бу масканни қарама-қаршиликлар салтанати деб атасам янги гап айтмаган бўларман?

— Сиз аввал Шаржа билан танишиб, кейин Дубайга борасиз, ҳаммасидан сўнг пойтахтни — Абу Дабини зиёрат қилинг, — деб маслаҳат берди етти йилдан буён шу ердаги сайёҳлик фирмасида ишлаётган тошкентлик Татьяна Бурцева.

Шаржа амирлиги мамлакатдаги еттита маъмурий-худудий бўлинмадан бири бўлиб, ўз тартиб-қоидаларига биноан яшамоқда. Шундай қоидалардан бири сархуш ичимликлар олиб юриш (нафақат истеъмол қилиш)-нинг ҳамма учун бирдай таъқиқланганидир.

Инсоният қисқа умрида эзгу ишлар билан из қолдириши учун аввало тинчлик, осойишталик керак экан. Фақат бир мамлакат ёки минтақада эмас, бутун Ер юзида тинчлик бўлиши зарур.

Амирлик биноси олдидаги юз метрлик фавворани дунёдаги учта шундай иншоотдан бири дейишди. Биринчи бор келган одам учун бу амирликда ҳаёт фақат савдо-сотиқдан иборат экан-да, деган тасаввур қолиши мумкин. Лекин аслида бир-бирига туташиб кетган минг-минглаб дўконларда, саноқсиз маиший хизмат масканларида ишлаётган одамлар — булар маҳаллий араблар эмас. Инглиз тилида бемалол сўзлашаётган, русчани ҳам "янтоққа судраб" гапирувчи бу инсонлар — Эрон, Ҳиндистон, Покистон, Малайзия, Филиппин, Непал, Бангладеш, Миср, Индонезия, Шри Ланка каби турфа мамлакатлардан келган ёлланма ишчилар. Шу замин соҳиблари — араблар қани деб сўрарсиз. Улар аслзода қатлам сифатида раҳбарий идораларда ишлашади, аёллари эса ...уйда ўтиришади. Агар эгнига қора либос кийган араб аёлини тасодифан учратиб қолсангиз, демак, у ўзига тилла тақинчоқ харид қилгани чиққан бўлади. Дарвоқе, қора либос ҳақида. Мазкур миллатда шундай тушунча бор: аёл киши эркакнинг сояси, шунинг учун у қора кийимда юришга маҳкум.

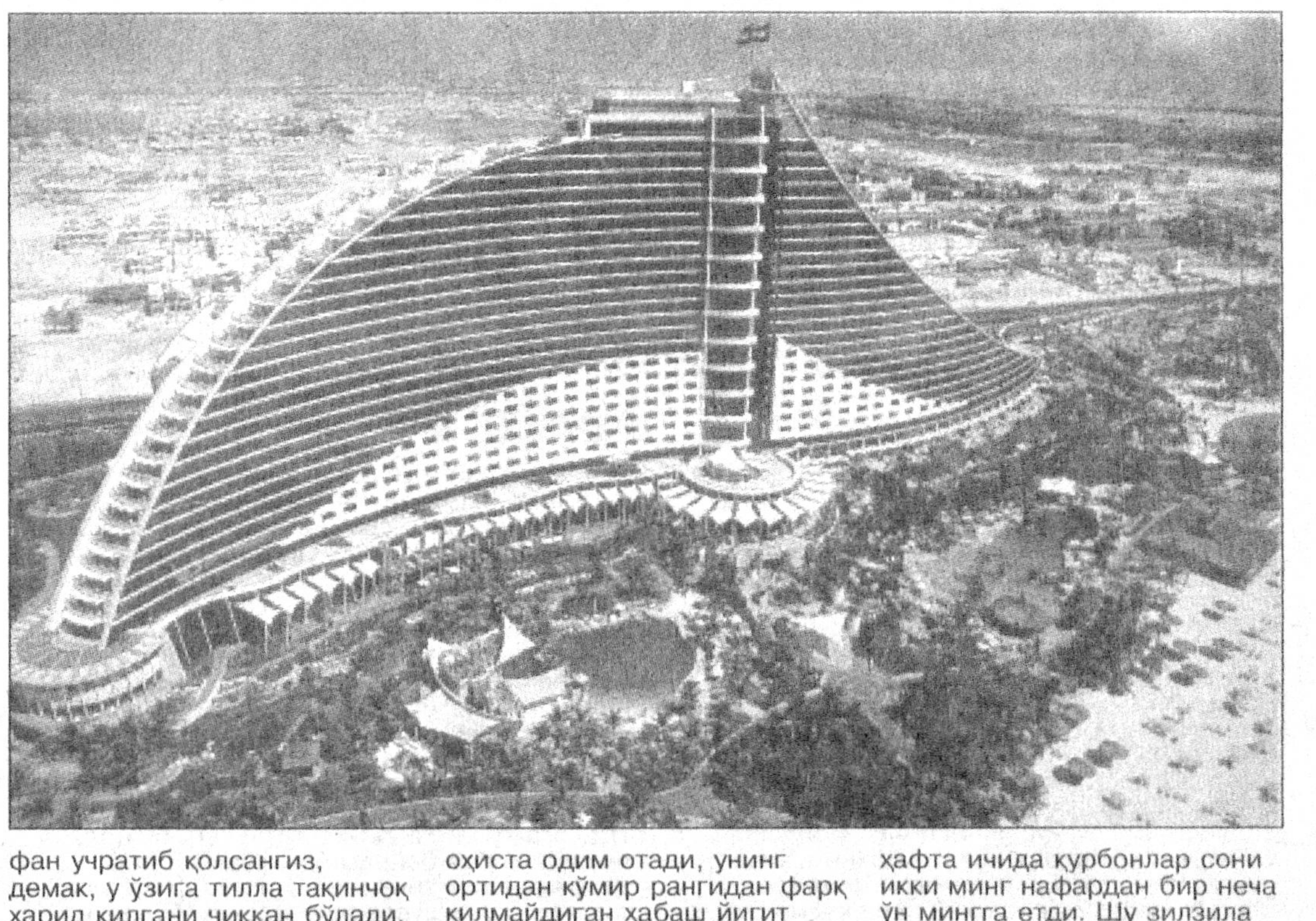

Қизиқ, эркаклари оқ либосни, аёллари қора кийимни одат қилган бу ўлкада гўё оқ ва қора ранглар алмашинуви рамзий маъно касб этгандай. Шариат тартибларига кўра аёл киши қўл ва оёқларини очиб юриши мумкин эмас, айни пайтда араб аёлларининг қорин рақси миллий санъатнинг юксак намуналари саналади. Агар ожизалар ичкарида, чиммат остида сақланадиган бўлса, у ҳолда учқур самолёт штурвалини эпчиллик билан бошқараётган учувчи аёл бу юртда қандай пайдо бўлди?! Бутун мамлакат ҳудудини қум барханлари забт этиб, унумсиз тупроқдан иборат бўлсаю пойтахт Абу Дабига туташиб кетган кенг магистраллар атрофида катта харажат ва ҳафсала эвазига яратилган пальмазор ва майсалар йил-ўн икки ой яшнаб турса.

Дўкондорлар турли мамлакатдан бўлгани каби пештахталардаги моллар ҳам жаҳоннинг хилма-хил бурчакларидан келтирилган. Гарчи аксарият ҳолларда буюмлар ёрлиғига неча дирҳам туриши ёзилган бўлса-да, уларни савдолашиб харид қилишингиз мумкин. Тилда қийналсангиз, осон йўли бор: дўкондор қўлидаги калькулятор.

Четроқдаги ўриндиққа ўтириб атрофни кузатаман. Дунёнинг турли бурчакларидан бу ерга қадами етган одамларга қарайман. Бирови шошган, бошқаси қаҳ-қаҳ уриб табассум қилади. Яна кимдир ташвишли оҳангда ёнидаги шеригига сўзласа, яна бирови қўлидаги молни мақтаб бақиради. Бир қарасанг кўҳликкина нозанин оҳиста одим отади, унинг ортидан кўмир рангидан фарқ қилмайдиган ҳабаш йигит пайдо бўлади. Бошига оқ дўппи кийган, юзларидан нур ёғилиб турган отахон кўзимга иссиқ кўрингандай бўлди. "Яхшимисиз, амаки" десам, қайтиб келиб қўлини берди. Урумчидан келибди. "Ҳа, Уйғуристонми?" дедим. Отахон менинг Ўзбекистондан эканлигимни билгач, бошқатдан бағрига босди. Эзгу дуолар айтиб, яна оломон ичига сингиб кетди.

Шу дафъада Президентимизнинг XX аср поёнида ёзган китобларидаги сўзлари ёдимга тушди: "Бу ёруғ оламда биз киммиз ва не бир сир-синоатмиз, қаёққа қараб кетяпмиз?"

Кечқурун телевизор каналларини бир-бир қўйиб чиқаман. Деярли барча дастурдаги "янгиликлар"нинг бошида Ҳиндистондаги кучли зилзила ҳақида ташвиш билан хабар қилишади. Бир ҳафта ичида қурбонлар сони икки минг нафардан бир неча ўн мингга етди. Шу зилзила тимсолида ҳам дунё халқларининг бир-бирларига муносабатини кўриш мумкин. Эй, хом сут эмган банда, табиий офат бўлса, ўзаро ёрдамга ошиқасан, лекин ўз қўлинг билан қанчадан-қанча офат ва қирғинларни вужудга келтираётганингни ўйлаб ўтирмайсан. Инсоният қисқа умрида эзгу ишлар билан из қолдириши учун аввало тинчлик, осойишталик керак экан. Фақат бир мамлакат ёки минтақада эмас, бутун Ер юзида тинчлик бўлиши зарур. Шу тинчлик учун ўз кучи, истеъдодини аямай сарфлаётган буюк зотлар олдида бутун-бутун халқлар таъзим қилса арзийди.

Шуҳрат ЖАББОРОВ
Тошкент-Шаржа-Тошкент

(Давоми бор)

Дарча

ДУНЁНИНГ ИШЛАРИ...

АЙБДОР КИМ?

Туркиянинг Мерсин шаҳрида бир ҳайдовчи ва йўл милицияси ходими ўртасида чиққан тортишув ҳайдовчининг ўлимига сабаб бўлди.

Шаҳардаги чорраҳалардан бирида чапга бурилган юк машинасини йўл милицияси ходими тўхтатиб, ҳайдовчини қизил чироқда ўтганликда айблайди. Аммо шофёр "яшил чироқда ўтдим" деб туриб олади. Охир-оқибатда, ҳайдовчига йирик миқдорда жарима ёзиб берилади. Асаблари бузилган ҳайдовчи машинага ўтириб бир оз юргач, юрак хуружи натижасида оламдан ўтади.

Ҳайдовчининг ёнида ўтирган укаси акасининг ўлимига йўл милицияси ходими сабабчи бўлганини, улар яшил чироқда ўтган бўлишларига қарамай тўхтаганликларини, талаб қилинган порани бермаганлиги учун жарима ёзиб берилганини атрофдагиларга айтиб, йўл милицияси ходимига ташланади. Натижада, хизмат вазифасини бажараётган милиционернинг бурни синади. Акасидан айрилган ука эса ҳибсга олинган.

Фожеани ҳисобга олмаганда — манзара кўп ҳам бегона эмас...

МЕҲР ДИПЛОМАТИЯДАН УСТУН

Олмонияда икки миллиондан ортиқ турк муҳожирлари яшайди. Ўтган январь ойида тўрт турк йигит мазкур мамлакатда қаҳрамон даражасига кўтарилди. Қандай қилиб дейсизми? Улар кечки пайт бир бардан чиққан юнон миллатига мансуб кишига неонацистлар ҳужум қилиб, дўппослашаётганини кўриб қолишади ва ёрдамга етиб келишади. Натижада, юнон кишининг ҳаёти сақлаб қолинади. Кейинчалик Олмониядаги энг нуфузли телеканаллар тўрт турк йигитни ўз дастурларига таклиф қилиб, уларнинг мардликларига тасаннолар айтишади. Мамлакат муҳожирларининг неонацистларга қарши бирликка даъват этувчи намойишлари бўлиб ўтади.

Юқоридаги воқеанинг яна бир аҳамиятли томони шундаки, Олмонияда ҳаёти сақлаб қолинган киши асли юнонистонлик муҳожирлардан. Туркия ва Юнонистон қўшни давлат бўлишига қарамай ўзаро муносабатлар қатор сабабларга кўра яхшиланмаётганди. Бир ярим йил аввал Туркияда юз берган кучли зилзиладан зарар кўрганларга Юнонистон ҳукумати биринчилар қаторида ёрдам кўрсатгач, муносабатларда илиқлик юзага келди. Энди эса халқ вакиллари муҳожирликда бир-бирларини қўллаб-қувватлашди.

Ҳукумат дипломатияси эмас, халқ меҳридан кучлироқ нарса йўққа ўхшайди!

Бахтиёр ШОҲНАЗАРОВ

ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИ

катлар сафига киришимизга имкон беради.

Бошқача қилиб айтганда, бизнинг иқтисодиётимиз олға қараб силтовларсиз, ўпирилишлардан холи бўлган ҳолда ривожланмоқда, бу бизга нисбатан ишонч туғдирмоқда ва ўз навбатида келгусидаги режали ишлар учун янги инвестициялар билан таъминламоқда. Яъни, инқилоб ўрнига узлуксиз равишда эволюцион ривожланиш ҳукм сурмоқда. Аслини олганда, бундай тажрибани жаҳонга АҚШ ва Германия, Япония ва Жанубий Корея аллақачон намойиш қилиб улгурган.

БИЗ ЙЎЛНИНГ БОШИДАМИЗ...

Бугунги кунда "қайта қуриш эҳтирослари"ни бошдан кечириб, "фалаж қилиб даволаш"га чап берган ҳолда ишончли иқтисодий пойдевор устида мустаҳкам турибмиз. Мураккаб, олис масофанинг бошланғич қисмини босиб ўтдик. Биз бошқалар тажрибасидан унумли фойдаланишни ўргандик ва бошқалар йўл қўйган хатоларни такрорламаймиз. Бироқ, йўлда аниқ белгиларга эга бўлиш учун фақат ушбу билимларнинг ўзи камлик қилади.

Шубҳасиз, муваффақиятларимизни биздан ҳеч ким тортиб ололмайди. Бироқ, эртанги кунимиз таъминланганми? Янада ривожланишимиз учун нима халақит бермоқда? Мавжуд муаммоларни қандай қилиб ечиш мумкин? Ислоҳотларни ҳаётга татбиқ этишда жамият қанчалик фаоллик кўрсатмоқда ёки сусткашликка йўл қўймоқда?

Бу ва бошқа саволларга жавоб беришга уриниш — онгли, ақл-идрокли киши учун ҳаётий заруратдир. Жамият тўғрисида сўз кетганда, ана шу серқирра муаммо хусусида ҳам тўхталиб ўтишга тўғри келади.

Амалга ошираётган ислоҳотларимизда бизга нималар халал бераяпти? Ёхуд ҳозир бизга халал бермаётган бўлса-да, қачонлардир бизнинг мақсад ва интилишларимизга зид келиши мумкин бўлган нарсалар хусусида тўхталайлик.

Шубҳасиз, муваффақиятларимизни биздан ҳеч ким тортиб ололмайди. Бироқ, эртанги кунимиз таъминланганми? Янада ривожланишимиз учун нима халақит бермоқда? Мавжуд муаммоларни қандай қилиб ечиш мумкин? Ислоҳотларни ҳаётга татбиқ этишда жамият қанчалик фаоллик кўрсатмоқда ёки сусткашликка йўл қўймоқда?

Баъзан кўча-кўйда ёш чеҳраларини қора мато билан жипс ёпган қизларни учратгандирсиз. Бу ҳақда, "Бу — анъана. Бу бизнинг динимиз талаби", деб уқтиришга ҳаракат қиладилар. Бизнинг жамият шахс ёки диний эътиқод эркинлигига қарши эмас, Аллоҳнинг ўзи асрасин бундан. Ҳар бир киши Конституция ва қонунларда тақиқланмаган ишларни қилишга ҳақлидир. Бироқ, бундай суратда юриш — Исломнинг талабларига кирмайди ва бунинг устига миллий анъаналаримизга ҳам хос эмас. (Жазирама иқлимимиз бунга мисол). Бу ҳақда биладиган кишилардан сўранг!

Мустақилликнинг дастлабки йилларида атеизм исканжасидан халос бўлган ўзбекистонликлар эътиқод қилиш, очиқ-ойдин ибодат қилиш, муқаддас жойларни зиёрат этиш имкониятига эга бўлдилар. Биз дунёга ўз қалбимизни кенг очдик. Ана ўшанда тафаккурдаги "сайҳон"ликни эгаллаш учун, дин номидан турли-туман тариқат ва оқимлар хуружи бошланди. Афсуски, кейинчалик вақт кўрсатганидек, мазкур вазиятдан ислом "ниқоби" остидаги террорчилик ташкилотлари ҳам фойдаланишга барча саъй-ҳаракатларини қаратдилар. Улар ҳақиқий исломдан, ота-боболаримиз эътиқодидан бениҳоя узоқда бўлсалар-да, бироқ мусулмон сўз-иборалари ва рамзларидан қулф очқич, юраклар ва кўнгилларга калит сифатида фойдаланишни мақсад қилиб қўйдилар.

Узоқ кутилган эркинликка эришган айрим кишилар маст бўлиб, ўзларини гоҳ у ёққа, гоҳ бу ёққа урдилар: сохта эмиссарлар уларга равшан ва ҳаётбахш таълим бўлмиш соф исломни эмас, балки замонавий ҳаётдан воз кечишни талаб қиладиган, тараққиёт ютуқларини рад этувчи эътиқодни, ўз отаси, юрти, давлатини менсимаслик ва инкор этиш ғояларини сингдира бошладилар. Улар кўнгилларга ихтилоф солиш мақсадида "манқуртлик" уруғини сочдилар ва шундан фойдаланган ҳолда ўз диний ақидалари ва зулмкорлик ҳудудларини кенгайтиришга ҳаракат қилдилар.

Таассуфлар бўлсинким, ушбу уруғлар қайлардадир униб чиқди. Эътиқодда адашганлар ўрта аср жаҳолатлигига қайтган ва ундан ўз хотиржамлигини топган кишиларни излаб топишга қандайдир даражада муваффақ бўлдилар.

Қувонарли томони шундаки, жамиятимизнинг каттагина қисмини замонавий ва ҳаракатчан кишилар — тадбиркорлар, фермерлар, яратувчи миришкорлар, фан ва техника соҳасидаги зиёлилар, хизматчилар, талабалар ташкил этади. Айнан ана шулар ислоҳотларнинг кузатувчилари эмас, балки иштирокчилари, бир сўз билан айтганда — фидойилардир.

2001 йилда бизнинг орамизда ўз ишини фақат ибодат қилишда деб билиб, Яратганнинг ўзи етказади, дея бўш вақтларини бекорчилик билан ўтказаётган ва дунёвий ҳаётни рад этаётган ёшларнинг мавжудлиги ачинарли ҳолат эмасми? Бу каби юртдошларимиз мамлакат равнақига қандай қилиб ўз ҳиссаларини қўшишлари мумкин? Ваҳоланки, Аллоҳ таборака ва таоло, Пайғамбаримиз Муҳаммад С.А.В. орқали ўз бандаларига қўлларингиз доимо меҳнатда, қалбларингиз Аллоҳда бўлиши, ўз оилангиз, юртингиз фаровонлиги учун изланишда бўлинг деб уқтирмаганми?

Хуллас, ибодат замонавий турмуш тарзига зид эмас. Масалан, америкаликлар Яратганга ва динга чуқур эътиқод қилишлари билан фахрланадилар. Ҳатто замонавийлик ва тараққиётнинг рамзи ҳисобланмиш миллий валюталари, яъни АҚШ долларида ҳам улар "In God we trust"— "Биз Худога иномиз", деб қайд қилишган. Яқинда ўз Президентлик муддатини тугатган Билл Клинтон америкаликлар билан хайрлашар экан, "Сизларни ва Американи Яратганнинг ўзи асрасин", деганди. Ушбу халқда Парвардигорга ишонч, бу — ўз тақдирига ишонч бўлиб, узвий равишда одамлар олдида, Америка олдида муҳаббат ва масъулиятга айланиб кетади. Америкаликлар ўз мамлакатларининг имон-эътиқодли фуқароларидир.

Шак-шубҳа йўқки, муқаддас ва абадий ҳақиқий ислом адашганларнинг кўзларини очади ва улар ўз қилмишлари учун афсус-надомат чекадилар. Умид қиламизки, бу кунлар яқин.

Бироқ, бизнинг йўлимизда шўролар ўтмишини соғиниш ва қўмсашдек бошқа йўналишдаги яна бир афъюн ҳам учраб туради. Яратганга шукрки, биз шўро давридаги қашшоқлик бўйича тенглик, умумий етишмовчилик ва "ҳамма бир хил" фикрлайдиган замондан борган сари узоқлашиб бормоқдамиз. Люмпенларча навбатдаги хайр-садақани кутиш ўрнига ақл-идрок билан мулоҳаза юритишнинг вақти келди: ҳар бир кишининг фаровонлиги унинг ўзининг ишбилармонлиги, ўзгалар билан тил топа олиши ва амалий имкониятларига боғлиқлигини англамоқ керак. Илгаригидек, фақат имтиёзли, сараланган кишиларгина эмас, балки ҳар бир киши бугунги кунда ўз меҳнати орқали нафақат мой билан, балки қизил икра билан ҳам нон ейиши мумкин.

Кези келганда бир нарсани яхшилаб тушуниб олсак. Давлат нима дегани? "Берсанг ейман" деб ўтиришга одатланганлар учун давлат — бу ойнинг маълум икки кунида маош берадиган, пул тўлайдиган идора. Лекин, давлат аслида бизни боқиб турувчи идора эмас, балки солиқ тўловчининг эмин-эркин яшаши, кечалари тинч ухлаши, турли субъектлар орасидаги ҳуқуқий муносабатларни меъёрловчи, фуқароларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари ижро этилишини назорат қилувчи тузилмадир. Бир сўз билан айтганда, давлат фуқаронинг иш юритиши, турмуш кечириши учун имкониятлар яратади, қолгани эса "Сендан ҳаракат, мендан барака" мақоли асносида кечса тўғрироқ бўлармиди?

Қувонарли томони шундаки, жамиятимизнинг каттагина қисмини замонавий ва ҳаракатчан кишилар — тадбиркорлар, фермерлар, яратувчи миришкорлар, фан ва техника соҳасидаги зиёлилар, хизматчилар, талабалар ташкил этади. Айнан ана шулар ислоҳотларнинг кузатувчилари эмас, балки иштирокчилари, бир сўз билан айтганда — фидойилардир.

Мамлакатимиз равнақи йўлида жамиятнинг жипслашаётгани сезилиб турибди. Турли-туман сиёсий, иқтисодий, ижтимоий институтлар, ижтимоий ҳаракатлар аъзолари бўлган барчамиз қийинчиликлар ва муаммоларга қарамасдан, белимизни қамишдан маҳкам боғлаб, пировардида буюк давлат бунёд этиш мақсадида биргаликда масалаларни ҳал қилишга киришдик. 120дан ортиқ халқ Ўзбекистонда ўзининг ҳақиқий Ватанини топди. Биз ўз мамлакатимизни севамиз. Биз ушбу мамлакатда ким эканлигимизни англаб етдик, биз унинг урф-одатлари ва анъаналарини ҳурмат қиламиз.

Ҳаётимизни янада яхшилаш истаги бизларни ўзаро бирлаштирмоқда. Ва бу ишда бизга ҳеч ким халал бермасин. Зеро, энг тинчликсевар халқ Ватани ва фаровонлиги ҳимоясига ҳайбат билан отланади.

Халқимизнинг инсонлар, мамлакат ва бутун дунё олдида улкан масъулиятни ҳис этувчи Президенти бор. Айнан Президентимиздан ақл-идрок ва кенг кўламли фикрлаш, амалиётчилик ва қатъиятлилик, улкан иш қобилияти ва юксак шахсий маънавий хислатларни ўрганишимиз мумкин. Бундай раҳнамолар халқни ўз даражасига кўтаради ва бундай раҳбарга эга бўлган давлатнинг истиқболи шубҳасиз порлоқдир. Ушбу фазилатлар, бутун миллатнинг алоҳида ажралиб турадиган хислатларига айланиши муқаррар.

Ҳар бир халқ ўз раҳнамосига муносиб дейишади. Биз — ҳақиқатдан ҳам буюк халқмиз.

Шерзодхон ҚУДРАТХЎЖАЕВ,
журналист

Ўзлигингни англаб ет!
Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Наим КАРИМОВ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик концерни босмахонасида босилди. Манзил: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Ғайрат МИХЛИБОЕВ
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 18.00
Буюртма — Г-

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi: Sh SAYDALIYEV

Mustaqil gazeta
HURRIYAT

Фидойилар

МУТОЛААГА ЧОРЛАШ — САНЪАТ

Севимли "Хуррият" газетамизнинг шу йил январь сонида эълон қилинган "Боқий мўъжиза" сарлавҳали профессор Озод Шарафиддиновнинг суҳбат тарзида ёзилган мақоласини жуда қизиқиб ўқиб чиқдим. Ҳозирги ёшларнинг китоб мутолаа қилишга муносабатлари ҳақида мунозара юритади атоқли олим. "Китоб деган нарса инсоннинг табиати, моҳияти билан боғлиқ буюк мўъжизадир, — дея таъкидлайди у. Шунингдек, шу кеча-кундуздаги нашр этилаётган асарларни ўқишга айрим лоқайдлик туғилаётганидан ачиниб, шундай савол ўртага ташлайди: — Эҳтимол, бунга биз — катталар айбдормиз?" Ҳақиқатдан ҳам шундайдир балки? Нашриётларимизда чоп этилаётган янги-янги китобларни айнан ёшлар ўртасида тарғиб қила билмаслигимизнинг оқибати ҳамдир бу? Илгарилари газеталар саҳифаларида ҳар бир дунёга келган асар ҳақида китобхонлар, адабиётшуносларнинг фикр-мулоҳазалари, тақризлар чиқиб турарди, "китобсеварлар" жамияти ҳам бўларди ҳатто. Асарнинг мазмуний савияси, муаллифининг ютуқ ва камчиликлари шарҳланиб, сидқидил баҳо берилар эди унга. Ҳозир эса бундай тадбирларга эътибор камайиб кетганга ўхшайди, ҳатто йўқ даражада. Аммо Ўзбекистон радиоси ва телевидениесининг фойдасига шуни айтиш керакки, бу вазифани у анча масъулият билан адо этмоқда. Айниқса, Озод аканинг ўша мақоласидан кейин бу жараёнга анча эътиборни кучайтирганлигини кўриш мумкин. Эндигина нашрдан чиқиб, "охори тўкилиб" улгурмаган мажмуа бўладими, рисолами, бадиий йирик асарми, ишқилиб, уни эълон қилишга, мазмуни, мундарижаси билан таништиришга ошиқади. Ана шундай эшиттириш ва кўрсатувлар тайёрланиб, эфирга узатилиши соҳасида сидқидил фаоллик кўрсатаётган таниқли журналист, Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётининг бош муҳаррири Назирахон Жўраева ташаббусини алоҳида таъкидлаш мумкин. У фақат ўзи хизмат қилаётган даргоҳнинггина эмас, балки юртимиздаги барча нашриётларнинг янги-янги маҳсулларини намойиш қилиш билан уларнинг муаллифи, унинг мақсади қандай рўёбга чиққанлиги, асарнинг мавзу ва ғоясини батафсил таҳлил этиб, тўлақонли маълумот беради. Хуллас, китобхонда ўша асарга нисбатан қизиқиш уйғотиб, бевосита мутолаага чорлаш бирдан-бир мақсади унинг. Бу ҳам ўзига хос санъатдир. Назира Жўраеванинг ана шу санъати фақат радио, телевидениедагина эмас, китобхонлар билан юзма-юз учрашиб, ўтказилаётган адабий тадбирларда ҳам иш беради доим. Ишлаб чиқариш корхоналари, ўқув юртлари ва қатор коллеж, лицейлар талабалари билан уюштирилган тадбирлар, савол-жавоб кечалари жуда маърокали ўтади. Назирахон бундай "очиқ дарс" шаклидаги адабий мунозарали ва баҳс қизийдиган тадбирларга муаллифларни ҳам таклиф қилади. Китобхон ижодкор — ижодкор эса ўз мухлиси билан бевосита мулоқот қилади ва ўша жараён янада жўшқин ва ниҳоятда файзли ўтади.

Худди шундай тадбирлардан бири Тошкент ирригатор ва машинасоз инженерлар тайёрлаш институти қошидаги лицейда ҳам уюштирилган бўлиб, камина ҳам унда иштирок этишга тўғри келди-ю, тўғри гап, бу ерда ҳақиқий китоб байрамини кўраман, деб ўйламаганим ҳеч қачон. Қизғин фикр алмашувлар, тортишувлардан маълум бўлдики, яхши китобларни ўқишга чанқоқ, чинакам адабиёт мухлислари ёшлар орасида кўп экан. Аммо уларга ўзларига ёқадиган ва қидириб юрган китобларини тарғиб қилиш қанчалик зарурлигини худди ўша ерда ҳис қилдим. Буни амалга ошираётган Назирахон Жўраева хизмати беқиёс бўлаётир. Айниқса, кейинги йилларда у ўзининг ана шу ташаббускорлиги, кўпчиликда китоб мутолаасига иштиёқ уйғотиш санъати орқали талай жамоаларнинг эътиборини ҳам қозонган. Шунинг учун ҳам борган ерида уни самимий ва юксак иззат-икром билан кутиб олишади, шунингдек бу жонкуяр китоб тарғиботчиси иштирок этган йиғинларга катта иштиёқ билан қатнашадилар.

Жонрид АБДУЛЛАХОНОВ

Мозий

ВАҲИМАГА ТЎЛА БИР ТУН

Тун. Соат 12 дан ўтган ё ўтмаган. Деразам шифохона ҳовлиси томонга қараганми, қандайдир машина шиддат билан келиб тақа тўхтадию, эшикларини бирин-кетин тарақлатиб очишди. Машинадан отилиб тушган икки кўлага ўзини аллақайси эшикка урди. Жимжит бўлиб қолди. Бир пайт машина ёнида яна бир кўлага пайдо бўлди.

— Ҳо-ой, ким бо-ор? Кемайсизларми?.. – деб зорланиб овоз чиқарди у.

Бинодан кимдир чиқди.

— Нима гап? Қандай бемор? – сўради у.

— Холера! – деган жавоб эшитилди. – Шофёр ҳам, ҳамшира ҳам жуфтакни ростлаб қолишибди.

— Зудлик билан туширинглар! Блокка жойлаштиринглар! Мана, шунисига!

"Шуниси"да уч-тўрт кун ўтдики, камина ётган эдим. Тўғрироғи, мен ётган палата илгари бир хона бўлган, кейинчалик у ўртасидан юпқа фанер билан иккига бўлинган эди.

Мен хаёлимни йиғиб олгунча яна бир қанча ивир-шивирлар қулоққа чалинди. "Уёғидан тут", "Эҳтиёт бўл!", "Оғзинг билан нафас олма!" ва ҳоказо...

— Блок тайёрми? Дезинфекция қилинглар! – деб буйруқ бераётган одамнинг товуши бўғиқ чиқаётгани у кишининг ҳам оғиз-тумшуғини ўраб-чирмаб олганини билдириб турарди. Зум ўтмай қўшни хона тарақа-туруққа тўлди. Энди у ерга кирди-чиқди авжига минди.

Ўзи ухлолмай, қачон тузаламану, қачон бу ердан чиқаман, деган хаёлда ётгандим, бу ёғи роса ваҳиманинг инига айланди.

Академиянинг Тил ва адабиёт институти раҳбариман, катта халқаро анжуман бўлаётган. Бир қанча фурсат йўқ пайтида бетоб бўлиб қолганимни қаранг! Алай-балай дегунимча Тахтапулдаги касалхонага ётқизишди, бош шифокор ўринбосари Илёс Халилов бевосита меҳрибонлик кўрсатиб турибди. У кишининг ёрдамида машҳурлар машҳури Шообод Хўжаев ҳам ҳар куни ҳузуримга кириб ҳол-аҳвол сўрашади, кўнглимни кўтариб уч-тўрт кунда соғайиб кетишимни айтишади. Улар кўрсатаётган оқибатдан бир кўнглим севинсам, бир кўнглим "Наҳотки, касаллигим жиддий бўлса, шунинг учун булар ўзимга сездирмай танда қўйиб қолишдими?!" деган хавотирим ҳам йўқ эмасди. Бу хавотирим етмагандай, мана, фанер девор ортига олиб келинган бемор...

Соат 3 дан ошибди. "Тиқ" этган сас йўқ. Ухлаш қаёкда, каравотга бемалол ўтиролмайман ҳам. Бир кўнглим, шартта ҳовлига чиқиб, касалхона деворининг ўпирилган жойидан чиқиб уйга жўнаворай дейману, истиҳола қиламан. Тағин, эрталаб Илёс ака Шообод ака билан етаклашиб киришса, менинг тумтарақай қочганимни кўриб...

Ҳовлидан тушиб турган хира чироқ палатамни ола-пес ёритиб турарди. Бир маҳал не кўз билан кўрайки, палатам деворида, ҳа-ҳа, қўшни билан бўлинган фанер деворда суваракдар ғужғон ўйнаб ғизиллаб юрибди! Сапчиб тушдим! Уриб туширай десам, саноғи йўқ. Буёғи неча пулдан тушди?! Қарасам, кўрпа-ёстиқларим устида ҳам "ўйнаб-кулиб" юрибди, зангарлар!

"Қўшни омонатни топширди!" деган қатъий қарорга келдим. У-ку, омонатни топширган бўлса, холера деган хасталик манави суваракдар сингари тарқаб кетмасмикан?..

Бир пайт "Яхши ўтирибсизми?" деган саволдан чўчиб тушдим. Қарасам, ҳамшира осма укол кўтариб кирибди. Хайрият, ўзимга келиб қолдим. У менинг билан овора-ю, мен қўшни хонадаги беморнинг аҳволини суриштирдим, гарангман.

Ҳар кунги одатга кўра Илёс Халилов билан Шообод Хўжаев киришди. Профессор кўнгилни кўтарувчи хушчақчақ латифани ҳикоя қилди, Илёс ака пайровни давом эттирди. Менинг кўз ўнгимда эса қўшни палатадаги манзара... Афсуски, тил бормайди, туни билан ваҳимада мижжа қоқмай чиққанимни билдирмасликка уринаман.

... Ўша воқеага ҳам йигирма йилдан ошди, шу чоққача у ҳақда ҳеч кимсага лом-мим деб оғиз очмадим, ҳар сафар уни эслаганимда ўз устимдан куламан, куламану, ҳар қандай шифокор халқининг меҳнатини қадрлаган ҳолда, табобат оламида энг оғир мутахассислик, энг хатарли, энг ваҳималарга бой касб юқумли касаллар мутахассиси бўлса керак деган хулосага келаман. Мен бир кечада қандай аҳволга тушдим, улар эса ҳар лаҳза, ҳар дақиқа, ҳар соатда шу аҳволда юрадилар, меҳнат қиладилар. Ўз ҳаётларини гаровга тикиб, ўзгаларга саломатлик это этадилар...

Матёқуб ҚЎШЖОНОВ,
академик

Муҳтарам
Абдумўмин ака Исоқов!

Қирчиллама 40 ёшингиз муборак бўлсин! Оилангиз ҳамда ўзингиз раҳбар бўлган жамоа бахтига доимо соғ-омон юринг. Қирчиллама йигит ёшингизга яна икки ҳисса ёш қўшилганда ҳам бардам-бақувватлик Сизни асло тарк этмасин.

Сизга омад тилаб,

Сирдарё шаҳар
босмахонаси жамоаси

Азиз ва суюкли акажоним
Шуҳрат Маҳмудов!

Туғилган кунингиз муборак бўлсин! Илоҳим, узоқ умр кўринг, ўзингиз орзу қилган юксак мартабаларга эришиб, эл-юрт назаридаги буюк инсон бўлиб етишинг. Токи мен: "Мана менинг акам!" дея доимо фахрланиб юрай.

Келгуси ишларингизда Сизга улкан муваффақиятлар ёр бўлишини тилаб

укангиз ОЛИМЖОН

ОВОЗА

Қарши -
Толлимаржон
магистрал йўлининг
Нишон туманидан
ўтувчи ҳудудида
ҳаракат анчадан буён
тўхтаб ётган эмиш

Тошкент давлат педагогика билим юрти томонидан Қодирова Дилдора Мажитовнага 1988 йилда берилган ЛТ- 1 № 095143 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

* * *

Тошкент шаҳар Юнусобод туманидаги 83-ўрта мактаб томонидан 1988 йилда Абдухоликов Жамшид Абдуганиевич номига берилган AN 792574 рақамли гувоҳнома йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

* * *

Тошкент шаҳар Юнусобод тумани давлат солиқ инспекциясининг 1730-қарорига мувофиқ берилган 1013437 рақамли савдо қилиш ҳуқуқини берувчи рухсатнома (патент) йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

* * *

Тошкент шаҳар Чилонзор туманида жойлашган "Саратон Барака" хусусий фирмаси иш фаолияти тугатилади. Даъволар эълон чиққандан сўнг 2 ой давомида 170-08-70 телефони орқали қабул қилинади.

* * *

Агрофирма "Озиқ-овқатчи" МЧЖга қарашли 602076-602100 рақамли чек дафтарчаси йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

* * *

Тошкент давлат фармацевтика институти томонидан 1991 йилда Махкамова Рано Акмаловнага берилган 9502-қайд ФВ-№945576 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

* * *

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманидаги ПРСФ "Ўзбекистон" фирмаси тугатилади. Даъволар эълон чиққандан кейин бир ой муддат ичида қабул қилинади. Мурожаат учун телефон: 45-62-13

Мулоҳаза

БОҒИ БОР, БОҒБОНИ ЙЎҚЛАР

Муштарий, Сиз нима дейсиз?

Қадимий қадриятларимизга кўра авлодлар шажараси оиланинг соябони, пуштипаноҳи ҳисобланмиш оталар "занжири" билан белгиланган. Туркийларнинг энг улуғ ва энг муқаддас қадриятлари шуларки, етти пуштини билмаган инсонлар комил бўла олмаганлар. Хўш, буюк қадриятларимиз тикланаётган бугунги кунда бу муқаддас анъанамизнинг аҳволи нечук? Бугунги авлодларимиз (етти ёшдан етмиш ёшгача) шажаранинг нима эканлигини биладиларми? Оиладек муқаддас даргоҳга беписандларча муносабат боис чирт-чирт узилиб бораётган шажара занжирларининг уволи бир кун келиб тутиб қолмасмикин? Икки-уч авлоди у ёқда турсин, ўз пуштипаноҳини танимайдиган фарзандларнинг ўксик диллари, пинҳона чекаётган оҳлари соғлом авлод учун курашаётган жамиятимизнинг умидли йўлларидаги дарди бўлиб қолмаяптимикин?

ОТА. Зукко шоира Турсуной Содиқованинг таъбири билан айтганда, отали хонадоннинг томини қор босмайди. Отали хонадон шифтидан ёмғир ўтмайди. Отали хонадоннинг қўрғони мустаҳкам бўлади, ҳар қандай довулу тўфонлар унга писанд эмас. Отасиз хонадонлар-чи?

Инсон Аллоҳнинг шундай бир илоҳий неъмати эканки, у ҳар гал "Ота" ёки "Она" сўзини тилга олганда унинг вужудига, томирларига ғойибона аллақандай қувват оқиб кираркан. Энди ўзингиз ўйлаб кўринг, бир умр "Ота" каломини тилга олмаган ёки "ёлғончи" тақдир боис ота-онаси ажрашиб кетиб, айру яшаётган гўдак вужудига ана шу қувват қаердан кирсин, ахир! Демакки, уларнинг наинки кўнгли, балки бутун вужуди кемтик, нимжон, ранги заъфарондир.

Бир келин мурожаат қилди. Турмуш ўртоғи анчайин тушунган, бошидан иссиқ-совуқ ўтган йигит, яхши танийман. Улар ҳали мактаб чоғларидан бир-бирларига кўнгил қўйиб, турмуш қуришди. Афғонда бир оёғини йўқотиб келган йигитнинг кўнгли тоғ. Ахир қизнинг муҳаббати чин экан-да. Бирин-кетин икки фарзандли бўлишди. Рўзғорчилик, баъзан ўзаро, баъзан катталарнинг аралашуви билан майда-чуйда гаплар қўзғай бошлади. Аччиқ-тирсиқ гаплар жонидан ўтган келин қизалоқларини олиб ота-онаси хонадонига кетиб қолди. Куёв томон одам қўйса, келин мустақил яшасак, розиман, деди. Бу талаб куёвнинг ота-оналарига маъқул келмади. Шу аснода куёв бола ажрим қилиб беришни сўраб судга мурожаат қилди. Қонун бўйича оиланинг ўзаро келишиб олиши учун олти ой муҳлат берилди. Бу муҳлат ичида уддабурон ота-она йигитга келин топиб, уйлаб қўя қолишди. Ваҳоланки, хонадон сардори қишлоқнинг зиёли кишиси эди. Қонун ҳам, ўртадаги икки фарзанд ҳурмати ҳам писанд қилинмади.

Ўша хонадонга иккинчи келин келадиган кунда куёв бола билан учрашдик. Оиласини тиклаш илинжида юрган келин қизчасини етаклаб келибди. Бола хонага кирди-ю, ота бағрига ўзини отди. Қизалоқ отаси бағрига сингиб кетгудек ёпишиб олиб, ўксиб-ўксиб йиғларди. Гўё тўрт яшар қизчанинг юраги энди отаси бегонага айланиб қолаётганини сезгандай тўлғанарди. Шу ерда ҳозир бўлган ҳамманинг кўзига ёш қалқди.

— Мен нима қилай! Сабр тиласам кўнмади, энди катталарнинг раъйига қарши боролмайман, — дейди йигит гўдагини бағрига босиб. — Мен ҳам шундай бўлсин, демагандим-ку. Қонуний никоҳсиз қанча-қанча одамлар уйланиб оляпти-ю, бир менга қолганда...

Хуллас йигит қизларидан бохабар бўлиб туришни ваъда қилиб, вазиятдан чиқишга уринди. У шу топда вазиятдан чиқяпти-ю, бағрида бир неча ойлик, балки йиллик соғинчи ором топиб, мириқиб ухлаб қолган гўдагининг, ўз зурриёдининг тақдири бошқаларни безовта қилаётганини ҳис этмади, эта олмади ҳам. Унинг бутун ўй-фикри янги келин олдидаги хижолатчилик, наҳотки, шунча оворагарчиликлар ҳавога учса, ими-жимида ўтаётган кичиккина тўй тўхтатиб қўйилса, деган хаёл билан банд эди.

Севиб уйланган аёлнинг кечирим сўрашлари (агар хато қилган бўлса), қизалоқларнинг изтироблари, йигит ишлайдиган ташкилот раҳбарлари, жамоатчилик вакилларининг панду насиҳатлари унга кор қилмади. Ўша куни у ноқонуний уйланди. Уйим-жойим, оилам деб югуриб юрган келиндан куёвнинг ота-онаси-ю, оғалари ўч олгандай бўлишди. Бу билан ўз зурриёдларига бир умрга татигулик маънавий зарба берганларини англаб етишмади.

Масаланинг иккинчи томони ҳам бор. Ўз ота фарзандларига етказган моддий зарба-чи? Ахир бу қизалоқлар ҳам бировларга қисинди бўлмай яшашга ҳақли эмасми?!

Қонун ҳамиша далилларга таянади. Аммо инсон қонуннинг қули эмас, балки қонун инсоннинг хизматида бўлиши керак-ку! Юқоридаги келиндек икки, уч, ҳатто ундан ортиқ бола билан турмушдан ажраб, бошпанасиз қолаётганлар, оғаси, иниси уйида қисинди бўлиб яшаётганлар камми? Кўп ҳолларда ажрим пайтида мол-мулк можароси кўрилаётганда "болаларнинг отаси номида ҳеч қандай уй-жой йўқ экан" деган фикр билан келинлар тирик етим болалари билан ўша фарзандлар дунёга келган уйдан мосуво қилинаётганини ҳақиқатга йўйиб бўлармикин?!

Мана бу оиланинг қисмати ҳам ниҳоятда аянчли. Шариат ва қонуннинг ҳукмини билмаслик, жаҳолатга, ўзгалардан ўч олиш учун нишон бўлган аёл юзини қаро қилган эр у ўн беш йиллар давомида яшаган уйидан қувиб юборди. Ўз ҳақ-ҳуқуқини билмаган аёл ўзгаларнинг ёрдами билан кейинчалик беш фарзанднинг тўрт нафарини бағрига олишга муваффақ бўлди. Аёл, унинг ҳозир ўзи билан яшаётган уч фарзанди юрагидаги ўкинч ва аламнинг, маънавий ханжарнинг заҳрини ҳеч ким, ҳеч нарса даволай билмади. Ўз бошига тушган туҳмат ва маломат тоши уни кунда эмас, соат сайин емириб бораётганини айтишнинг ҳожати ҳам йўқ.

Лекин тирик жон ейиши, кийиши, бир сўз билан айтганда, яшаши керак. Аммо аёлга қаердан нажот бор, қонун унинг ҳуқуқини, моддий ҳуқуқини қандай ҳимоя қилди, деган савол туғилади.

— Баъзан. Бир йилда икки-уч марта 140-170 сўмдан нафақа пули олдим, — дейди аёл. — Далага чиқяпман, дўппи тикяпман, камига ота-онам нафақа пулидан ёрдам беришяпти. Бир кунимизни кўряпмиз. Аёл бугунги ҳаётидан нолимайди. Бошпанасизлиги, ўзи меҳнат қилиб, бирга қуришган уйидан маҳрум бўлганини, (чунки эрининг номида уй-жой йўқлиги учун шундай бўлган) айтмади. Фақат юмма-юмма йиғлайди.

— Мол-мулкни топса бўлар, болаларим ҳам ўлмаса, бир кунини кўришар, мени туҳмат қийноғи адо қиляпти, дейди аёл.

Ахир бир кунини кўриш учун инсонга, аввало, бошпана керак эмасми? Ҳозир ота-оналари ҳаёт экан, бир кун ўтяпти. Кейинчи? Назаримда, "менинг кимлигимни маҳалла-кўй билади" дея ишонган аёлга ёрдам бериш орқали унинг ҳуқуқий бошпанасини рўёбга чиқариш маҳалладаги яхшиларга боғлиққа ўхшайди.

Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Аксарий ҳолларда оилавий ажрим орқасидан аёллар жабрланиб, фарзандининг ҳам моддий таъминоти, ҳам маънавий тарбияси унинг нозик гарданига тушаётгани ҳаммага беш бармоқдай аён. Шундай оилалар ўн мингдан бир бўлгандаям кўп. Демоқчиманки, арзир-арзимас можаролар, катталарнинг "сени бир доғда қўяй" қабилидаги маънисиз хатти-ҳаракати ортидан гўдаклар, фарзандлар бир умр ўксиклик гирдобига отилмасин. Муҳтарам юртбошимиз ташаббуслари билан бу йилнинг Оналар ва болалар йили деб белгиланишидан кўзланаётган асосий мақсадининг бири ҳам жамиятимизда ўзаро бефарқлигимиз ортидан тобора бардамалаб бораётган ана шу муаммони ҳам ҳал этишдан иборат эмасми?!

Аллоҳнинг қудратини қаранг. Ҳатто қуш ҳам полопонини учирма қилмагунча инини тарк этмас экан. Энг йиртқич ҳайвон ҳам ўз боласини тишлаб юриб, оёққа турғазади. Ахир биз инсонмиз-ку! Не разолатки, ўз кўнгил қонидан бино бўлган фарзанди кўчада шумтираб кетаётганда унинг онасига аччиқ қилган ота машинада гердайиб ўтиб кетса?!

Фарзандини етаклаб, умид билан келин бўлган хонадонини ташлаб кетаётган аёл, тўхтанг! Энди сиз ўзингиз учун эмас, фарзандингиз учун сабрга ўрганинг. Фарзандини у бино бўлган қутлуғ даргоҳдан бенасиб этаётган ота, ўзингизни қўлга олинг, ахир у сизнинг зурриёдингиз. Яна бу улуғ неъматнинг уволи тутиб қолмасин. Маҳалла-кўй аҳли, нега томошабинсиз, агар аралашган бўлсангиз, яна аралашинг, ора йўлда қўл силтаб кетманг. Эр-хотин эмас, фарзанд ҳурмати, оила ҳурмати уни сақлаб қолишга сабаб бўлсангиз савобга қоласиз, ахир.

Отасидан тирик айрилган фарзандлар нигоҳига боққанмисиз, азизлар? Бу кўзларда сўнгсиз мунг ва армонни сезгандирсиз. Улар бамисоли боғбони меҳридан маҳрум боғнинг сўлиққан меваларига ўхшайдилар. Илоё, ҳеч қайси боғ ўз, яна қайтариб айтаман, ўзи ниҳол эккан боғбонидан айрилмасин. Сиз бунга нима дейсиз, азиз муштарий?

Ҳадичахон КАРИМОВА,
"Истиқбол йўли" газетаси бош муҳаррири

Шиғир

ИЛГАКДА ЧАНГ БОСГАН ТОРЛАР ЙИҒЛАЙДИ...

Сал-пал уддалаган хиргой қилиб,
Қўлига тор эмас, микрофон олар.
Ўзини шоиру бастакор билиб,
Ажаб шеърни ажаб куйларга солар.

Бир чолғу бор унга ансамбль жодир,
Талант ортиқча юк, эҳтирос шартмас.
Истаган куйингни чалишга қодир,
Бир-икки тугмасин босиб қўйсанг бас.

Барча унвонлару халқ меҳрин олган,
Санъаткор дарёси тескари оқиб,
Ажабким ёшларга эргашиб қолган,
Торни қўйди ҳатто Ғуломжон Ёқуб.

Комил Отаниёз руҳи чирқираб,
Чарх уриб юрганин кўргандай бўлдим.
Таваккал Қодирни қалбим зирқираб,
Тингларкан мижжада кўзёшдай тўлдим.

Наҳотки ўртаниб чертмайди ўғли,
Ортиқ Отажоннинг янгроқ торини.
Наҳот энди ёшлар куйдирмай бағрин.
"ҮАМАНА"га айтар дил изҳорини.

Сим эмас қалб торин чертгандай бўлар,
Камолиддин Раҳим — ҳассос санъаткор.
Бу кун изтиробли ўйларга толар,
Наҳот бурчакларда қолиб кетар тор?

Тараққиёт асри, замона зайли,
Мақсадим ёшларни айбситмоқ эмас.
Ёшлик жўшқинликдир, куйласин, майли,
Ахир бахтни куйлар, бахтсизман демас.

Аммо истардимки, куйга ошно дил,
Миллий оҳанглардан боғласа қанот.
Минг йиллардан сўнг ҳам тор олиб дадил,
Ўзбегим куйи деб чалса "Муножот".

Илгакда чанг босган торлар йиғлайди...

Акрам УСМОН,
"Наманган ҳақиқати" газетаси адабий ходими

Фаолият

ИШОНЧГА САЗОВОР БАНК

Бозор иқтисодиёти шароитида яшаётган эканмиз, моддий эҳтиёжларимизнинг қондирилиши кўп жиҳатдан банклар фаолиятига бориб тақалиши табиий. Имтиёзли кредит олиб тадбиркорлик қилишни истасак ёки ишлаб топган даромадимизнинг ошиқча қисмини ишончли жойда сақлаш ниятимиз бўлса, ҳеч иккиланмасдан Марказий банкнинг бирор-бир шахобчаси томон йўл олишимиз ҳам, ҳар ой тер тўкиб меҳнат қилгач, маош бериладиган кун яқинлашган сайин кўнглимиздан: "Ишқилиб, банкда пул бўлсин-да!" деган хавотир кечиши ҳам турмуш тарзимиз банк билан нечоғли боғлиқлигини кўрсатиб туради.

Бугун бозор талаби билан "Ғаллабанк", "Пахтабанк", "Тадбиркорбанк" ва ҳоказо банк турлари кўпаймоқдаки, улардан кўзланган мақсад аҳолига кенгроқ хизмат кўрсатиш, мижозлар эҳтиёжини тўлароқ қондириш эканлиги барчага маълум. Бошқа соҳаларда бўлгани каби, янги вужудга келаётган банклар орасида ҳам қисқа муддатда халқ ишончини қозонганлари билан бир қаторда, ҳали ишини дўндиролмай, қуруқ савлат тўкиб турганлари ҳам учраб туради. Биз ҳикоя қилмоқчи бўлганимиз, Ўзбекистон Республикаси акциядорлик тижорат "Ғаллабанк"ининг Илёс ака Омонов бошчилик қилаётган Сирдарё вилоят филиали эса биринчи тоифадаги, яъни, қисқа вақт ичида одамлар ишончини қозона олган банклардан бири ҳисобланади.

Сирдарёга йўлимиз тушиб, "Ғаллабанк"нинг вилоят филиалига кирганимизда, биринчи галда, банк ходимларининг жуда хушмуомалалик билан мижозларга хизмат кўрсатаётганининг гувоҳи бўлдик. Банк биносини айланар эканмиз, мижозларга керакли маълумотларнинг барчаси девордаги ёзув тахталарида акс этганлигини кўриб дилимиз яйради. Банк филиалининг қисқа муддатда одамлар ишончини қозониши боиси нимада эканлигини англагандек бўлдик. Сирдарёликлар шундай нуфузли банк хизматидан баҳраманд бўлаётганига ҳавасимиз келди. Филиал бошлиғи билан учрашиб, дилдан суҳбатлашишни кўнгилга тугдик.

"Ғаллабанк"нинг Сирдарё вилоят филиалига раҳбарлик қилаётган Илёс ака Омонов жуда хушчақчақ одам экан, гурунгимиз узоққа чўзилса-да, бизни асло зериктириб қўймади.

— Филиалимиз 2000 йил бошида 121 мижозга банк хизматини кўрсатган эди. Ҳозир эса мижозларимиз сони 231 тага етди, — дейди у киши фахр билан. — Аҳолига даромадларини ошириш бўйича банкимиз томонидан таклиф этилаётган омонат турларининг маҳаллий оммавий ахборот воситалари орқали тарғиб қилиниши бизга жуда қўл келди. Натижада 2000 йил мобайнида банкимизга омонат қўювчилар сони салмоқли даражада ошди.

Филиалимизда Президентимиз фармонлари ҳамда Вазирлар Маҳкамаси қарорлари бажарилиши изчил йўлга қўйилган. Хусусан, Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 30 июнда чиқарилган "Валюта бозорини эркинлаштириш ва валютани айирбошлаш амалиётларини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорига асосан филиал қошида "Валюта айирбошлаш шахобчаси" очилди ва у бугунги кунда самарали фаолият кўрсатмоқда. Шунингдек, ўрта ва кичик бизнес, деҳқон ва фермер хўжаликлари ҳамда хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга банк томонидан молиявий ёрдам берилмоқда. Жумладан, 2000 йил давомида банк фойдасидан имтиёзли кредитлаш жамғармаси ташкил этилди ва банк олган йиллик фойда ҳисобидан 6103,0 минг сўм имтиёзли жамғарма ҳисобига ўтказиб берилди.

2000 йилда Оқолтин дон ҳиссадорлик жамиятига уруғлик тозалаш цехи қуриш учун банк ўз маблағи ҳисобидан 20565 минг сўм кредит берган эди. Ҳозирги кунда ушбу цех ишга туширилган бўлиб, унда 2001 йил ғалла ҳосили учун вилоят қишлоқ хўжалиги корхоналарига 2000 тоннадан ортиқ уруғлик дон саралаб берилди...

Илёс аканинг гурунгини тинглар эканмиз, у киши раҳбарлик қилаётган банк филиали 2000 йилда анчагина салмоқли ютуқларни қўлга киритганига амин бўлдик. Ютуқлардан руҳланган раҳбар жорий йил учун ҳам анчагина эзгу ишларни амалга оширишни режалаштириб қўйган экан. Фақат уларни режа амалга ошгачгина ошкор қилишимизни сўраганлиги боис, биз ҳам эшитганимизни сир тутишга аҳд қилдик. Илёс ака Омонов бошчилик қилаётган банк филиали ходимларининг келгусидаги ишларига омад тилаб, улар билан хайрлашдик.

Убайдулла ХЎЖАНИЁЗОВ,
"Ҳуррият" мухбири

Замонавий "эстрада", қўшиқ ва рақсчилик шайдолари бўлган айрим ёшларни янги ташкил қилинган ва келажаги порлоқ "Олақарға" дастурига таклиф қиламиз! Бизда тез орада ўзингизга ўхшаш қўшиқ шинавандалари орасида машҳур бўлишингизга ва осон йўллар билан кўпроқ "соққа" ишлаб олишингизга кафолат берамиз. Бизда Сиз шоир, бастакор, хонанда ва созанда, замонавий "эстрада" устаси Гумроҳжон Сурбетовдан сабоқ оласиз. У кишининг "Нари туринг", "Ундай қилманг", "Вой, қочинг", "Қитиғим бор" каби ўнлаб қўшиқлари Сизга таниш.

Келинг, "Олақарға" дастури эшиги ашула ва рақс шайдолари учун доим очиқ.

Ҳозирча айрим қўшиқларимиздан бепул намуналар берамиз.

1. Деразалар қарама-қарши,
Қалбим ёқар бир қиз қараши. (Тахминан 50 марта айтасиз).

2. Сенсан вафодорим,
Сенсан армоним,
Сенсан гўзал ёрим,
Сенсиз йўқ армоним,
Сенсиз йўқ гармоним,
Сенсиз бор дармоним. (Ярим соат айтсангиз ҳам бўлаверади).

3. Ёна, ёна, ёна, ёна,
Ишқингда бўлдим девона... (Кечгача айтаверасиз).

P.S. Гуруҳимизга қўшилиш учун на диплом, на маълумот талаб қилинади. Ҳозир гуруҳимиз мақомларни "хор" қилиб айтиш режаси устида ишламоқда.

Тошмирза АҲМАДШОЕВ,
Ғайратжон МАНСУРОВ
Фарғона, Қувасой шаҳар, Қўчқорчи қишлоғи